
ODEON

---

een uitgave van

DE NATIONALE OPERA

Nº 97 / 2015

BENVENUTO CELLINI

HECTOR BERLIOZ
P 4

LULU

ALBAN BERG
P 14

HET NATIONALE BALLET

COOL BRITANIA

P 28

NATIONALE OPERA & BALLETT

DE
NATIONALE
OPERA

BLIJVENDE
HERINNERING?

KOOP HET LUXE SOUVENIRBOEK!

Daarin staan naast tal van boeiende achtergrondartikelen een uitgebreide synopsis en het libretto.

Te koop in de winkel of online €10

NATIONALE OPERA & BALLET

Hermann & Clirichen Baus

Ook
Joseph
Calleja

Van Verdi tot Puccini
Het Gelders Orkest
o.l.v. Frederic Chaslin

22 juni
Bestel nu
kaarten

foto: Simon Fowler (Decca)

Alles klinkt mooier in
Het Concertgebouw

EEN BIJZONDER SEIZOEN

Komend seizoen viert De Nationale Opera haar vijftigjarig jubileum. Op 5 september beginnen we het jubileumseizoen met de première van *Der Rosenkavalier* van Richard Strauss. Het is niet toevallig dat juist deze titel de aftrap vormt van dit bijzondere seizoen, want vijftig jaar geleden was dat de allereerste productie van de toen net opgerichte Nederlandse Operastichting.

Extra Odeon

Ter ere van het jubileum brengen we eind augustus een extra nummer van Odeon uit. Onderwerpen zijn: een tijdlijn waarin de hoogtepunten uit de vijftigjarige geschiedenis van DNO worden gepresenteerd, dubbelinterviews met 'grootmeesters' en jong talent en een overzicht met alle producties, speciale activiteiten en randprogrammering.

Nieuwe producties

In het nummer dat nu voor u ligt wordt uitgebreid aandacht besteed aan de laatste producties van dit seizoen: zowel *Lulu* als *Benvenuto Cellini* zijn voor DNO nieuwe producties. Beide staan onder regie van een eigenzinnige, zich in en tussen vele kunstgenres bewegende regisseur: respectievelijk filmregisseur Terry Gilliam, die met zijn animaties *Monty Python's Flying Circus* mede groot maakte en beeldend kunstenaar William Kentridge, vooral bekend van zijn filminstallatiekunst. Bij Het Nationale Ballet is *Cool Britannia* te zien dat, net als *Lulu*, wordt opgevoerd in het kader van het Holland Festival. Dit programma presenteert dé Britse choreografen van nu in een triple bill.

Opera in het Park

Traditiegetrouw vindt ook weer een bijzonder en gratis toegankelijke operavertoning van 'Opera in het Park' plaats. Op een groot scherm kunt u op dinsdag 23 juni vanaf 19.00 uur genieten van *Lulu* in Park Frankendael in Amsterdam.

International Classical Music Award voor dvd

De dvd van de DNO-productie *The Legend of the Invisible City of Kitezh* heeft een International Classical Music Award in de wacht gesleept. De International Music Awards worden sinds 2011 uitgereikt. De jury bestaat uit critici van gezaghebbende magazines en radioprogramma's wereldwijd. De opname van de DNO-productie in regie van Dmitri Tcherniakov met het Nederlands Philharmonisch Orkest, onder leiding van chef-dirigent Marc Albrecht, werd in februari 2012 gemaakt in Nationale Opera & Ballet en begin 2014 uitgebracht bij het label Opus Arte.

Nog meer prijzen

In april is Nationale Opera & Ballet tijdens de uitreiking van de ADCN Jaarprijzen voor Reclame en Vormgeving maar liefst drie keer onderscheiden. In de categorieën 'Art Direction', 'Brand & Communication Design' en 'Digital Design' ontvingen grafische ontwerpers Lesley Moore en webdesignbureau Tam Tam een zogenaamde ADCN Lamp. Tevens is Nationale Opera & Ballet genomineerd voor een Webby Award in de categorie 'Website/Best Use of Video or Moving Image'. De Webby Awards worden beschouwd als de Oscars van het internet.

Abonnementen

Graag wijzen we u graag nog op de mogelijkheid om direct online een abonnementenserie te bestellen. We hebben er in totaal zes voor u samengesteld. Ga naar: operaballet.nl/internetseries.

We wensen u een mooi slot van het operaseizoen 14/15 toe en we hopen u in het jubileumseizoen van DNO wederom te mogen begroeten.

Nieuwe productie voor De Nationale Opera

BENVENUTO CELLINI

HECTOR BERLIOZ
1803-1869

Groots spektakel

Beeldhouwer Benvenuto Cellini moet tijdens carnaval een Perseus-beeld voltooiën voor paus Clemens VII. Fieramosca, Cellini's rivaal, zet hem telkens de voet dwars. Berlioz maakte een groots spektakel van het Romeinse carnaval, waarin iedereen zich als een ander kan voordoen. Op Aswoensdag weet de beeldhouwer het beeld nog net op tijd af te maken, ondanks Fieramosca's poging tot sabotage. Niet alleen de kunstenaar triomfeert, ook de mens: nu Cellini zijn taak heeft volbracht, mag hij trouwen met zijn geliefde Teresa. *Benvenuto Cellini* is een pikant verhaal over liefde, spanning, doodslag en de dreiging van de strop, vol komische situaties en schelmenstreken.

Opéra en deux actes

Libretto

Léon de Wailly
Auguste Barbier

Muzikale leiding

Sir Mark Elder

Regie

Terry Gilliam

Coregie en choreografie

Leah Hausman

Decor

Terry Gilliam en
Aaron Marsden

Kostuums

Katrina Lindsay

Licht

Paule Constable

Video

Finn Ross

Benvenuto Cellini

John Osborn

Giacomo Balducci

Maurizio Muraro

Fieramosca

Laurent Naouri

Le Pape Clement VII

Orlin Anastassov

Francesco

Nicky Spence

Bernardino

Scott Conner

Pompeo

André Morsch

Le Cabaretier

Marcel Beekman

Teresa

Mariangela Sicilia

Ascanio

Michèle Losier

Rotterdams Philharmonisch
Orkest

Koor van De Nationale Opera

Instudering

Ching-Lien Wu

Coproductie met

English National Opera,
Londen en Teatro dell'Opera
di Roma

9, 12, 15, 18, 25*, 28, 31*
mei 2015

19.30/*13.30 uur

Nationale Opera & Ballet

De voorstelling duurt circa
3 uur en 30 minuten; er is
1 pauze.

De opera wordt
in het Frans gezongen,
Nederlands en Engels
boventiteld.

BENVENUTO CELLINI: EEN GEDROOMDE OPERAHELD

Hein van Eekert

Hector Berlioz

Hij bemint, hij creëert, hij duelleert: Benvenuto Cellini is de gedroomde operaheld. Hij is de miskende kunstenaar die door de duizelingwekkend kleurrijke muziek van Hector Berlioz op onnavolgbare wijze tot leven komt.

In 1838 hoopt Hector Berlioz de Parijse Opéra te veroveren met het verhaal van een kunstenaar die kampt met tegenslag: Benvenuto Cellini moet vechten voor zijn liefde en voor de voltooiing van zijn grootste kunstwerk. We houden van dit soort ietwat onbegrepen genieën: neem bijvoorbeeld Berlioz zelf, met zijn originele muzikale vormen en vernieuwende ideeën omtrent instrumentatie; of Terry Gilliam die met films als *Brazil* en *The Zero Theorem* virtuoos de vloer aanveegt met de clichés van Hollywood. Is het verwonderlijk dat Berlioz met zoveel passie muziek kon componeren voor een muziekdrama over Benvenuto Cellini?

Intriges, artistieke sabotage en achterklap

De Parijse Opéra werd een plek van zowel inspiratie als uitzichtloosheid bij het schrijven van deze eerste opera. Inspirerend was de première aldaar van *Les Huguenots* van Giacomo Meyerbeer. In zijn latere leven zou Berlioz zich niet al te positief uitlaten over de rest van het oeuvre van Meyerbeer, maar voor *Les Huguenots* had hij het grootste respect. Meyerbeer liet de Opéra wachten als dat nodig was en werkte naar zijn eigen maatstaven: hij produceerde een muziekdrama waarin de geraffineerde instrumentatie bijdroeg aan de karakterisering van de personages. Een leerzame ervaring van een heel ander kaliber was Berlioz' betrokkenheid als eindverantwoordelijke bij de eerste uitvoering van *La Esmeralda* van componiste Louise Bertin. Berlioz ontdekte hoe intriges, artistieke sabotage en achterklap succes in de weg konden staan en een werk geheel van het speelplan konden vegen. Het hield hem niet tegen.

Een perfecte operaheld

Een hoofdpersonage als Benvenuto Cellini (1500-1571) garandeert dan ook een spannend verhaal. Cellini was een talentvol musicus en goudsmid, die kon rekenen op de steun van paus Clemens VII en later op die van paus Paulus III. Hij was strijdbaar: op zijn zestigste was hij al betrokken bij rellen op straat in Florence. Hij verdedigde Rome tijdens de aanval van Karel II, de hertog van Bourbon en schoot naar eigen zeggen Philibert de Châlon neer, oom van de stamvader van het huis Oranje-Nassau. In gevechten doodde hij tegenstanders, onder wie de rivaliserende goudsmid Pompeo van Milaan (die een rol kreeg in de opera van Berlioz). Daarnaast waren er de schandalen en pikante verhalen rond zijn liefdesaffaires: Cellini was van alle markten thuis, blijkens zijn stormachtige liaisons met modellen van beide seksen. Hij creëerde, hij duelleerde en hij bemide: een perfecte operaheld.

‘Een bijzondere en ongewone mix van het komische en het serieuze: de strijdbare artiest is tegelijkertijd een lichtvoetige en spottende rivaal in de liefde; er is grof besnaarde humor maar er valt ook een dode.’

Toch werd er flink gesleuteld aan het libretto door de tekstschrijvers De Wailly en Barbier: niet alleen op vormgebied, maar ook waar het de inhoud betrof. Verhaalelementen vlogen in en uit: de belegering van Rome deed even mee als verhaallijn en daarna weer niet en een aantal personen uit de memoires vond zijn weg in de tekst, soms met een geheel andere functie of relatie ten aanzien van Benvenuto dan ze in zijn werkelijke leven hadden gehad.

Adembenemend energieke noten

Uiteindelijk werd kunstenaar-bandiet Salvator Rosa, hoofdperson uit E.T.A. Hoffmanns *Signor Formica*, het rolmodel voor de man die we in de opera tegenkomen. Paus Clemens VII verving Cosmo de' Medici als de man die het standbeeld van Perseus bestelt, en dat standbeeld wordt dan ook gemaakt in Rome en niet in Florence, waar het in werkelijkheid ontstond.

Bij de wereldpremière was er niet zoveel waardering voor het tekstboek, dat een bijzondere en ongewone mix is van het

komische en het serieuze: de strijdbare artiest is tegelijkertijd een lichtvoetige en spottende rivaal in de liefde; er is grof besnaarde humor maar er valt ook een dode. Het prikkelde Berlioz echter tot het schrijven van adembenemend energieke noten, met teder-lyrische momenten, strak opgevoerde spanning, pikant georkestreerde komische taferelen en sterk opgezette massascènes, waarbij het koor ritmisch zeer vervaarlijke muziek te zingen krijgt en daardoor meer als groep tot leven komt dan in vergelijkbare Franse opera's uit die tijd.

Stiekeme knipoo

De prachtige orkestratie zorgt meer dan eens voor een tweeledig effect: als de paus binnentreedt in Cellini's atelier, klinkt een indrukwekkend thema in de trombones dat wordt ondersteund door de bekkens. Het is geheel en al in overeenstemming met de statuur van de hoge gast, maar tegelijkertijd is het op een heel verstilde manier net een beetje te veel van het goede, alsof de componist een stiekeme knipoo geeft richting publiek.

Dat publiek was bij de wereldpremière niet helemaal in voor dit soort subtiliteiten. De Opéra bleek bovendien een slangenkuil. Daar was allereerst collega-componist Halévy, die de repetities voor zijn *Guido et Ginevra* iets te lang oprekte en daarmee het begin van die voor *Benvenuto Cellini* blokkeerde. Er waren de orkestleden die de muziek saboteerden, de dansers die klaagden over te langzame tempi van een van de Italiaanse dansen, de paus die van de censuur een kardinaal moest worden en de zangers die niet allemaal leken te geloven in een succes voor dit nieuwe werk, ondanks het feit dat Berlioz over titelrolvertolker Gilbert Duprez schreef dat hij 'geweldig' was: "Je hebt geen idee van de energie en de schoonheid van zijn zang." Na vier complete voorstellingen en drie van alleen het eerste bedrijf verdween *Benvenuto Cellini* voor 135 jaar van het toneel van de Opéra.

Unieke meesterschap

Veel is er veranderd sinds 1838: boven alles onze waardering voor Berlioz, die tegenwoordig wordt gezien als een van de belangrijkste componisten van de negentiende eeuw. Met zijn kleurrijke, ongewone, originele muziek is hij in goede handen bij zangers, orkestleden en dirigenten die overtuigd zijn van zijn unieke meesterschap. En ook bij een regisseur met kleurrijke, ongewone, originele ideeën die weet wat het is om net als Benvenuto Cellini of Hector Berlioz een eigen weg in te slaan en daarbij niet altijd te kunnen rekenen op de steun van de gevestigde orde.

'MUZIEK MOET PASSEN ALS EEN HANDSCHOEN'

Joke Dame

Sir Mark Elder

Sir Mark Elder dirigeert het Rotterdams Philharmonisch Orkest in *Benvenuto Cellini* bij De Nationale Opera. De Britse dirigent houdt van Berlioz' muziek die hij even persoonlijk en excentriek als hondsmoeilijk noemt. En uitgesproken non-conformistisch. 'Berlioz had geen talent voor gehoorzaamheid.'

Ruim zes weken voor de première van *Benvenuto Cellini* stapt Mark Elder de grote studio van Nationale Opera & Ballet binnen voor de eerste repetitie. Ongebruikelijk, zo vroeg in het repetitieproces, maar een vanzelfsprekendheid voor de doorgewinterde operadirigent – voordat hij chef-dirigent werd van het Hallé Orchestra in Manchester was hij veertien jaar muzikaal leider bij de English National Opera. Elder: "Je krijgt een moeizamere relatie met de productie als je op het laatste nippertje komt, want je snapt er geen jota van wat ze staan te doen op het podium."

In deze spectaculaire productie van Terry Gilliam valt ook wel wat af te stemmen tussen regisseur en dirigent. "Timing is heel belangrijk en daarin speel ik een belangrijke rol. Als ik zie dat de timing op het podium goed is en ik kan een beetje inhouden of juist versnellen, om synchroon te komen, dan zal ik dat zeker doen. Deze opera is zo excentriek en grillig. De stemming slaat voortdurend om – van romantische gevoelens tot gehakketak – en daar moet je bovenop zitten. Het probleem in deze productie is dat er zowel op het podium als in de orkestbak behoorlijk veel gebeurt en dat is soms moeilijk gelijk te krijgen. Daar zijn de komende weken bepalend in."

Slank

De Britse dirigent heeft ook een hechte band met het Orchestra of the Age of Enlightenment, het orkest dat op historische

instrumenten op zoek gaat naar de oorspronkelijke klank. Die samenwerking heeft onmiskenbaar Mark Elders klankvoorstelling beïnvloed voor opera's als van Rossini en Donizetti en zal zeker ook zijn benadering van Berlioz' opera bepalen. Maar hoe brengt hij dat historische klankbeeld over op het moderne Rotterdamse symfonieorkest?

"Ik hou heel erg van het Rotterdamse orkest en ik bewonder ze ook: ze zijn zelfverzekerd en hebben lef. Wat ik de musici ga zeggen is dat ze moeten denken vanuit de traditie van vóór Berlioz. Niet vanuit wat daarna kwam. Zowel Donizetti als Berlioz schreven muziek voor Parijs tussen 1830 en 1840. Dat was maar één generatie na Beethoven. De muziek van Berlioz is laat-klassiek of vroeg-romantisch. Dat houdt in dat de klank van de instrumenten 'slank' moet zijn en dat het orkest helder moet klinken als een klassiek orkest. De moeilijkheid is de grote hoeveelheid noten die iedereen moet spelen. En er zijn vier trompetten in plaats van twee. Dat wijst

---

'Het heeft invloed op de manier waarop je dirigeert wanneer je de psychologie van de personages begrijpt; wanneer je snapt wat er in ze omgaat, wat hun probleem is en waarom ze doen wat ze doen.'

---

op Berlioz' behoefte de klank op te rekken. Wat we niet moeten doen is naar hem teruggaan via Rachmaninov en Brahms; we moeten vanuit Beethoven naar hem toekomen. Ik zal dus met het Rotterdams Philharmonisch experimenteren met het soort klank dat we kunnen maken. Ik wil het slank en helder, niet modderig. Als het goed gaat, als ik hun voorstellingsvermogen kan prikkelen, weet ik zeker dat we dit kunnen bereiken."

Tegenstrijdigheden

In handen van Monty Python-regisseur Terry Gilliam is *Benvenuto Cellini* een komische opera. Is dit ook zo vanuit de partituur gezien?

"Jazeker, maar pas op met de betekenis van 'komisch'. In het Parijs van de negentiende eeuw bestond er een scherpe tweedeling in de opera met strikt gescheiden regels. Een grootse, epische opera hoorde thuis in de Parijse Opéra, de Académie de Musique; was het een geestig stuk, dan stond het in de Opéra Comique. Maar Berlioz' opera heeft kenmer-

ken van beide genres. Enerzijds is er een groot orkest en zijn er hoogdramatische momenten, anderzijds heeft deze opera een komisch behandeld onderwerp. De muziek is kleurrijk en vol variatie en onderstreept elke gebeurtenis in het verhaal, elke regel van de tekst. Berlioz zocht naar de juiste muziek voor het personage Cellini. Hij identificeerde zich met die beeldhouwer – hij was immers net zo'n non-conformist. Cellini is een vat vol tegenstrijdigheden: hij wil zijn standbeeld afmaken, maar ook de liefde bedrijven met zijn vriendinnetje en zijn werk vergeten. Toen Berlioz zich probeerde voor te stellen wat voor soort stuk het moest worden, wist hij dat het snelle dialogen moest hebben met grappen en gevatte antwoorden, een lichte toets, satirisch, met dans en veel ensembles. Het geheel moest een 'umbelliance' hebben – dat ouderwetse woord ken je niet –, als een schermbloem, met een hoop lichtvoetige, vluchtige én gepassioneerde energie. Dat werd zijn stijl."

Ademen

Wat Sir Mark meeneemt van het operapodium naar zijn orkesten is het besef van ademen. "Als je altijd met zangers werkt dan weet je dat je geen goede muziek kunt maken zonder je te realiseren dat het om ademen gaat. Ook muziek die met een strijkstok tot stand komt heeft adem nodig. En de musici moeten voelen dat de dirigent met ze mee-ademt."

Er is nog iets anders van belang. "In de opera heb je te maken met dramatisch-theatrale muziek. En er is maar één manier om dat met plezier te doen: wanneer je ontdekt dat muziek psychologie kan uitdrukken. Het heeft invloed op de manier waarop je dirigeert wanneer je de psychologie van de personages begrijpt; wanneer je snapt wat er in ze omgaat, wat hun probleem is en waarom ze doen wat ze doen. Dat zit niet altijd in de woorden; het kan zijn dat de muziek iets heel anders zegt dan de woorden. Als je daarin gelooft, dan wil je dat de muziek past als een handschoen. Een orkest dat opera speelt moet bereid zijn klank te veranderen om zich te voegen naar de psychologie van de muziek. De aria die we daarnet in de repetitie deden is van een jong meisje – ze zegt dat ze zeventien is, 'ik hoef nog niet verstandig te zijn, ik wil me vermaken'. Het hele orkest, zonder trombones, speelt die mooie aria voor haar, maar ze is zeventien: het mag niet zwaar klinken, niet hard, niet vettig; het is niet Duits, ze is Brünnhilde nog niet – het moet klinken als een soufflé."

PORTRET VAN REGISSEUR TERRY GILLIAM

Willem Bruls

Terry Gilliam

Hij is lange tijd de onzichtbare zesde man van *Monty Python's Flying Circus* geweest. Terry Gilliam was verantwoordelijk voor de bizarre animaties die de programma's van Monty Python introduceerden en op gezette tijden onderbraken. Tegelijkertijd was hij een van de meesterbreinen achter de succesvolste Britse satire-serie uit de jaren zeventig. Al lange tijd is hij zelfstandig filmregisseur en sinds kort ook operamaker. Een portret.

Eigenlijk lag het voor de hand om de absurdistische animaties van de Python Terry Gilliam te koppelen aan de soms even bizarre composities van Hector Berlioz. Beiden spelen volop met kleurrijke associaties, nieuwe vormen en verrassende contrasten. English National Opera (ENO) in Londen liet Gilliam in 2011 dan ook zijn gang gaan met de 'dramatische legende' die *La Damnation de Faust* (1846) eigenlijk is. Geen klassieke opera, maar een haast irrationele opeenvolging van scènes over het thema van Faust, Mephisto en de mooie Marguérite. Gilliam zette er zijn tanden in en oogstte triomfen met zijn cartooneske stijl die het gegeven enorm verrijkte.

Zelf zei hij daarover: "Het is verbazingwekkende muziek die Berlioz schreef. Hij is zijn tijd heel ver vooruit en daarom houd ik van hem. Zijn werken zijn subversief en gevaarlijk en soms gaat hij plat op zijn bek." Het succes van *La Damnation* smaakte naar meer, en ENO besloot om in coproductie met De Nationale Opera in Amsterdam een volgende titel van Berlioz door hem te laten regisseren. Dat werd de 'klassieker' komische opera *Benvenuto Cellini*, de eerste opera van de componist, die Berlioz al in 1838 had voltooid.

Roeping

Terry Gilliam was niet alleen de onzichtbare zesde man achter de vijf gezichten van Monty Python, hij was ook de enige Amerikaan in het Britse gezelschap. Hij werd geboren op het platteland van Minnesota, ging naar het Presbyterian College en wilde missionaris worden, maar bedacht zich op tijd. Toen hij als jonge student in aanraking kwam met het komisch-absurdistische tijdschrift *Help!* van Harvey Kurtzman had hij zijn roeping gevonden. Hij trok na zijn studie naar New York om deze hoofdredacteur te spreken en kreeg meteen een baantje als redacteur. Dat vormde de basis voor zijn werk bij Monty Python.

Absurd realisme

Op een goede dag bezocht hij met een vriend een komische show in Greenwich Village, waar John Cleese in optrad. Na afloop stapte Gilliam op Cleese af om hem te vertellen dat hij had genoten van de gezichten die hij had getrokken. Dat werd het begin van een vriendschap en toen Gilliam besloot naar Engeland te verhuizen, stelde Cleese hem meteen voor aan zijn Monty Python-vrienden, die toen hun eerste ideeën aan het ontwikkelen waren.

‘Berlioz en Gilliam spelen beiden volop met kleurrijke associaties, nieuwe vormen en verrassende contrasten.’

Iedereen herinnert zich dat die Amerikaan de kamer binnenkwam, met lang haar en een Afghaanse jas. Volgens Michael Palin zijn de animaties die Gilliam vervolgens ging maken enorm belangrijk geweest voor de groep. Ze waren uitstekend uitgewerkt en de timing en humor van Gilliam klopte altijd. Zijn absurde realisme maakte school. Gilliam zelf erkent die rol: “Monty Python was een tamelijk gewoon programma met absurde sketches, maar door het geheel op te breken met animaties leek alles nieuw.”

Na de tv-sketches volgden de speelfilms en Terry Gilliam was als co-regisseur betrokken bij *Monty Python and the Holy Grail*, *The Life of Brian* en *The Meaning of Life*. Terwijl Pythonian Terry Jones verantwoordelijk was voor de grappige scènes, schoot Gilliam de meer filmische scènes, zoals bijvoorbeeld landschappen, zodat het ook echte speelfilms werden. In de loop van de jaren tachtig scheiden de wegen van de mannen, en Gilliam gaat zich steeds meer toeleggen op een eigen cinematografische carrière, met wisselend succes.

Zelden gespeeld

Was de combinatie van Gilliam en Berlioz al een succesformule, de figuur van de zestiende-eeuwse goudsmid en beeldhouwer Benvenuto Cellini paste eveneens goed bij dat gezelschap. Cellini was naast geniaal kunstenaar vooral ook braneschopper en aartsverleider.

De redenen die Gilliam in 2011 noemde om juist deze opera, kort na het succes van *La Damnation*, te regisseren, spreken boekdelen: “Ik denk weer aan Berlioz. Ik vind hem interessant omdat hij gek, niet perfect en opwindend is, en omdat hij breekt met alle regels. ENO stelt *Benvenuto Cellini* voor, een opera van Berlioz die nooit in dit operahuis werd gespeeld en elders heel zelden. Ik geef de voorkeur aan opera’s die nooit zijn uitgevoerd omdat die niet vergeleken kunnen worden met grote voorgangers. Je bent de eerste. Plus, het lukt niemand om een opera van Berlioz goed uit te voeren – je kunt er een grote zoi van maken, maar dat doen de anderen ook.”

Renaissance-kunstenaar

De historische figuur van Benvenuto Cellini oefent op Gilliam een grote aantrekkingskracht uit: “Hij is iemand waar ik ontzettend graag een film over zou hebben gemaakt. Hij was een uitzonderlijke man: de enige renaissance-kunstenaar die een autobiografie heeft geschreven, een briljante goudsmid en beeldhouwer, een van de grootste van zijn tijd – en ook een schurk en een leugenaar. Het gieten van het beeld van Perseus, nu in Florence, is het hoogtepunt van zijn autobiografie en van de opera van Berlioz. Beide gaan over het creatieve proces, over gekte, over hoogmoed, over hoe je jezelf opfokt. Berlioz, Cellini, ik – het werkt als een magneet.”

Uitgeknipt en opgeplakt

In de vormgeving en enscenering van *Benvenuto Cellini* is veel van Gilliams vroegere werk terug te vinden. De speelruimte is irreëel en perspectivisch bijna niet te duiden. Hij goochelt met de beroemde pentekeningen die Piranesi van imaginaire kerkers maakte en het lijkt of ze door Gilliam zijn uitgeknipt en opgeplakt als animaties en cartoons. Koor en zangers buitelen over elkaar heen en in de beroemde Mardi Gras-scène tijdens het carnaval van Rome spetteren kleuren en beweging van het toneel af. De verschijning van de paus in de laatste scènes roept herinneringen op aan een verklede John Cleese. En in deze horendolle mallemol vinden Cellini en zijn geliefde Teresa elkaar – al komt de kunstenaar Cellini er niet zonder kleerscheuren vanaf...

Nieuwe productie

LULU

ALBAN BERG
1855-1935

Opkomst en ondergang

Het verhaal komt uit twee toneelstukken van Frank Wedekind over de aantrekkelijke jonge danseres Lulu, die met haar naïeve charmes veel slachtoffers maakt. Alle mannen – en een enkele vrouw – begeren haar; wie met haar trouwt, is ten dode opgeschreven. Schuld of onschuld? Dat is de grote vraag. Lulu is hard en berekend, maar tegelijk ook een prooi van anderen. In het midden van de opera laat Berg muziek voor een zwijgende film horen, die Lulu's ondergang schildert nadat ze haar man Dr. Schön heeft vermoord.

Oper in drie Akten

Libretto

Alban Berg

Voltooiing en instrumentatie derde akte

Friedrich Cerha

Muzikale leiding

Fabio Luisi

Regie

William Kentridge

Coregie

Luc de Wit

Video

Catherine Meyburgh

Decor

Sabine Theunissen

Kostuums

Greta Goiris

Licht

Urs Schönebaum

Lulu

Mojca Erdmann

Gräfin Geschwitz

Jennifer Larmore

Eine Theater-

Garderobiere/

Ein Gymnasiast/

Ein Groom

Rebecca Jo Loeb

Der Medizinalrat/

Der Polizeikommissär/

Der Professor

Aus Greidanus

Der Maler/Ein Neger

William Burden

Dr. Schön/Jack the

Ripper

Johan Reuter

Alwa

Daniel Brenna

Schigolch

Franz Grundheber

Ein Tierbändiger/

Ein Athlet

Werner Van Mechelen

Der Theaterdirektor/

Der Bankier

Julian Close

Der Prinz/ Der Marquis

Der Kammerdiener

Gerhard Siegel

Eine Fünfzehnjährige

Katrien Baerts

Ihre Mutter

Helena Rasker

Eine Kunstgewerblerin

Virpi Räisänen

Ein Journalist

Roger Smeets

Ein Diener

Peter Arink

Koninklijk

Concertgebouworkest

Koor van De Nationale Opera

Instudering

Ching-Lien Wu

Coproductie met

The Metropolitan Opera,

New York en English

National Opera, Londen

In het kader van

Holland Festival 2015

1, 6, 8, 14*, 20, 23, 25, 28*,

juni 2015

19.00/*13.30 uur

Nationale Opera & Ballet

De voorstelling duurt circa 4 uur inclusief 2 pauzes.

De opera wordt in het Duits gezongen, Nederlands en Engels boventiteld.

DE VOLTOOIING VAN LULU

Kees Arntzen

Friedrich Cerha (Wenen, 1926) is een Oostenrijks componist en dirigent. Samen met Kurt Schwertsik richtte hij in 1958 het ensemble *die Reihe* op. Dit ensemble maakte al snel naam met uitvoeringen van muziek van de Weense School (o.a. Schönberg, Berg, Webern) en van eigentijdse componisten. In 1960 werd hij artistiek leider van de afdeling voor elektronische muziek en vanaf 1969 hoogleraar aan de Wiener Musikakademie. Hij voltooide het derde bedrijf van Bergs opera *Lulu*. Op 24 februari 1979 ging *Lulu* in Parijs in première in deze nieuwe, aangepaste versie.

Toen Friedrich Cerha begin jaren zestig het plan opvatte om de opera *Lulu* te voltooien, wist hij dat dit een enorme klus zou worden, met mogelijk onaangename uitkomsten. De weduwe van Alban Berg, Helene Nahowski, weigerde namelijk haar medewerking, inclusief de toegang tot haar archief. Het was bekend dat daar nog belangrijk materiaal voor de onvoltooide derde akte lag, dat daarmee dus onbereikbaar bleef.

Toch begon Cerha aan het waagstuk, nadat hij zich van alle kanten verzekerd had dat dit goed mogelijk zou zijn op basis van de wél beschikbare bronnen. In feite was zowel de tekst als de muziek van de derde akte bekend, wat ontbrak was vooral een overtuigende instrumentatie. Dat grootheden als Bergs naaste componistenvrienden Schönberg en Webern eind jaren dertig hadden afgezien van het aanvankelijke verzoek van de weduwe om deze klus te klaren, hing samen met heel andere zaken dan puur muzikale. In samenspraak met Alfred Schlee van uitgeverij Universal Edition zette Cerha zich aan de monnikenarbeid die hem ruim tien jaar in beslag zou nemen.

Hang naar symmetrie

Dat het om een werk van grote betekenis ging, was al wel duidelijk geworden na de postume première in Zurich in 1937, waarbij het werk als torso, dus zonder de afsluitende derde akte, was gespeeld en met groot enthousiasme was ontvangen. Om het werk slechts als 'torso' uit te blijven voeren, noemde Cerha "een aanslag op een van onze grootste

muziekdrama-auteurs". Voor wie Bergs obsessieve hang naar symmetrie kent, is dit goed navoelbaar.

Een hoogtepunt van *Lulu* ligt bijvoorbeeld precies in het midden, wanneer een uit de sloppenwijken opgeraapt bloemenverkoopstertje – een parallel met het latere *My Fair Lady* ligt voor de hand – het hoogtepunt van haar rijkdom, macht en roem beleeft. Daarna gaat het alleen nog maar bergafwaarts met haar. Dit symmetrische midden markeert de componist op talloze manieren, maar vooral met het 'Lied der Lulu': een soort belijdenis van de hoofdpersoon die mannen naar zich toe trekt en ten onder laat gaan, een vrouwelijke pendant van Mozarts *Don Giovanni*.

'De 'oerreeks' van twaalf tonen waar de hele opera omheen is gedrapeerd, staat model voor de oervrouw Lulu, voor Moeder Aarde misschien wel.'

Twaalftoonsmuziek

Net als bij *Wozzeck*, zijn eerste opera die in 1925 zijn doorbraak betekende, bracht Alban Berg verdere structuur aan in *Lulu* door op allerlei vertrouwde muzikale vormen terug te vallen. Ze zijn met het oor nauwelijks te ontwaren, maar ze zijn er wel en doen stiekem hun werk: op zijn minst door de componist bij de les te houden, maar ook de luisteraar heeft er ongemerkt houvast aan. Zo treffen we in het door Berg zelf samengestelde libretto – naast modernere begrippen als 'ragtime' – veel klassieke termen aan, zoals 'rondo', 'variaties' en 'sonatevorm'; allemaal vormprincipes die zijn Weense voorgangers Haydn en Mozart ook hanteerden. Maar sinds 1923 bestond de door Arnold Schönberg ontwikkelde methode van het componeren met 'twaalf slechts op elkaar betrokken tonen' (kortweg dodecafonie of twaalftoonsmuziek) en Berg voelde zich aangetrokken, zo niet moreel verplicht om deze methode in de praktijk te brengen. Hij had al ruim met de techniek van de zogenaamde twaalftoonsreeksen kunnen oefenen: tien jaar eerder had hij met zijn *Kammerkonzert* een tribuut gebracht aan zijn vereerde leermeester vanwege diens vijftigste verjaardag – zijn eerste grote werk in de nieuwe techniek. Nu droeg hij ook deze grote opera op aan Schönberg ter gelegenheid van zijn zestigste verjaardag.

Reeksen

Het is interessant te zien, hoe Berg de techniek van de twaalftoonsreeksen naar zijn hand zette. Niet alleen zorgt hij er vaak voor dat binnen het systeem drieklanken worden genereerd,

waardoor zijn muziek tegen het 'oude' tonale systeem aanleunt; ook gebruikt hij ze doelbewust voor zijn dramaturgisch concept. De 'oerreeks' van twaalf tonen waar de hele opera omheen is gedrapeerd, staat model voor de oervrouw Lulu, voor Moeder Aarde misschien wel. Met gebruikmaking van listige, rekenkundige methodes leidde Berg hieruit een aantal secundaire reeksen af, die hij aan andere hoofdrolspelers toebedeelde. Hierbij ging hij rationeel, maar ook speculatief te werk. De atleet bijvoorbeeld die in de tweede akte opduikt, heeft veel kracht, maar weinig hersens: Berg deelde hem het lage cijfer 2 toe, terwijl de intellectuele, machtige 'Gewaltmensch' Dr. Schön een veel hoger getal in de hiërarchische orde kreeg. Zoals Wagner dramatische spanning wist te creëren door aan zijn personages bepaalde muzikale motieven (de zogenaamde 'Leitmotive') te koppelen, vereenzelvigde Berg zijn personages met bepaalde vormen van de grondreeksen. Ook in de instrumentatie ging Berg bedachtzaam te werk en dat bleek natuurlijk van groot belang bij het voltooien van de laatste akte. De vibrafoon klinkt bijvoorbeeld vaak om het erotisch-zinnelijke van Lulu te verbeelden.

Sisyfusarbeid

Een bijzondere rol speelt in de derde akte ook het 'Konfessionslied', een van de 'Lautenlieder' van Frank Wedekind, wiens verboden toneelstuk *Die Büchse der Pandora* de jonge Alban Berg samen met zijn broer Hermann in 1905 op speciale uitnodiging had mogen bijwonen. Hij was diep onder de indruk geraakt van Wedekinds rauwe, vroeg-expressionistische teksten. De eenvoudige melodie van dit Konfessionslied ('Wieviel lieber wäre ich eine Hure, Als an Ruhm und Glück der reichste Mann?') klinkt in een reeks variaties aan het begin van de Londense prostitutie-scène. Op het allerlaatst, vlak voordat deze gruwelscène begint, klinkt het orkest zó dat het net lijkt alsof er een draaiorgeltje buiten voor de deur staat te spelen: een verwijzing naar de wereld buiten, waar het leven gewoon doorgaat. Hiervan miste in de schetsen de tonale harmonisering; Cerha vond een aanzet van vier maten ervan terug in het vierde deel van de *Symphonische Stücke aus Lulu* die Berg in 1934 al had gereedgemaakt om de aandacht op zijn nieuwe opera te vestigen. Zo waren er meer hiaten te vullen in die derde akte. Cerha voltooide zijn werk voordat de weduwe stierf. Na haar dood werden de archieven eindelijk toegankelijk gemaakt en met name in het Bergjaar 1985 kwam een stroom van publicaties op gang die licht wierpen op Bergs werkwijze en op de motieven van Helene Nahowski om de voltooiing van *Lulu* te dwarsbomen. Voor Cerha's prestatie maakte het niet heel veel uit: in detail bracht hij een aantal wijzigingen aan op grond van de nieuwe inzichten, maar de grote lijn van zijn sisyfusarbeid bleek steek te houden. Voor wie het interesseert, is een nauwgezet verslag in de vorm van een 'Arbeitsbericht', een uitgave van Universal Edition, publiek toegankelijk.

INTERVIEW MET DIRIGENT FABIO LUISI

Michel Khalifa

Fabio Luisi

Het lijkt de wereld op zijn kop. De voormalige 'Generalmusik-direktor' van de SemperOper in Dresden en huidige chef-dirigent van de Metropolitan Opera in New York debuteert nu pas bij De Nationale Opera. Een gesprek met Fabio Luisi, ontspannen maestro en laatbloeier: "Berg weet zijn personages treffend te typeren."

Zijn eerste *Lulu* in mei 2010 kwam onverwacht tot stand. Fabio Luisi (1959) moest op korte termijn bij de 'Met' zijn beroemde collega James Levine vervangen. Hij stortte zich op Bergs partituur en maakte de hoge verwachtingen waar die zijn invalbeurt voor de geliefde Levine met zich mee-bracht. De New York Times noemde deze herneming 'supremely accomplished'. Behalve de helderheid en de kracht van Luisi's interpretatie werd ook de vaart van de voorstelling, waardoor Bergs inktzwarte humor goed uit de verf kwam, geprezen.

Personages typeren

"Grote operacomponisten als Alban Berg vergemakkelijken het werk van de dirigent omdat ze hun personages treffend weten te typeren", zegt Fabio Luisi. "*Lulu* is hier een goed voorbeeld van. Uit de muziek van de eerste akte blijkt direct dat Lulu opgewekt, provocerend en plagerig is, terwijl bijvoorbeeld de jonge Alwa een tikkeltje saai is en beter aansluit bij de bourgeoiskringen. We begrijpen ook snel dat Lulu voor niemand respect heeft. Zij zal altijd anderen blijven gebruiken, niet zozeer uit kwade bedoelingen maar omdat ze denkt dat ze hier recht op heeft. In de loop van de opera ondergaat ze natuurlijk een metamorfose, maar haar totale gebrek aan een moreel kompas blijft onveranderd."

Weerzien met Mojca Erdmann

De aanloop naar Luisi's tweede *Lulu* verloopt aanzienlijk rustiger dan vijf jaar geleden. De Italiaanse dirigent verheugt zich op het weerzien met sopraan Mojca Erdmann, die Zerlina zong in zijn productie van *Don Giovanni* in de 'Met' en onder zijn leiding soleerde in de *Vierde Symfonie* van Mahler en *Carmina Burana* van Orff. Met regisseur William Kentridge heeft Luisi niet eerder samengewerkt. "Ik ken Williams werk en zijn moderne esthetiek. Ik heb vertrouwen in de manier waarop hij alles op het toneel zal neerzetten en weet dat hij de visie van de componist in acht zal nemen."

Sterke band met KCO

Vertrouwd is natuurlijk ook het Koninklijk Concertgebouw-orkest, waar Fabio Luisi in 2005 debuteerde met de *Vierde Symfonie* van de vrij onbekende Oostenrijkse componist Franz Schmidt. Het Amsterdamse gezelschap vroeg hem onder meer terug voor de prestigieuze Mahler-serie, waarin Luisi *Das Lied von der Erde* voor zijn rekening nam. De succesvolle

---

'Uit de muziek van de eerste akte blijkt direct dat Lulu opgewekt, provocerend en plagerig is, terwijl bijvoorbeeld de jonge Alwa een tikkeltje saai is en beter aansluit bij de bourgeoiskringen.'

---

uitvoeringen van dit werk in Amsterdam en in Leipzig tijdens het Mahler Festival 2011 blijven in zijn geheugen gegrift. "Al kom ik niet vaak naar Amsterdam, het Koninklijk Concertgebouw-orkest en ik hebben een wederzijds sterke band. Het is een geweldig orkest, dat bovendien perfect gecast is voor een opera als *Lulu*. Ze hebben een diepgaande kennis van de stilistische breuk tussen het laat-romantische idioom van Bruckner en de moderniteit van Mahler en Berg."

Houtachtig en kruidig

Hoe valt de klank van het Concertgebouw-orkest te omschrijven? Luisi denkt even na. "Ik kan die klank alleen synesthetisch in woorden vangen. Met kleuren bijvoorbeeld: ergens tussen dieprood, geeloranje en lichtbruin. Dit zijn overigens Mahlers kleuren. Of in parfumtermen: houtachtig en kruidig. De beeldspraak komt niet uit de lucht vallen. Fabio Luisi heeft

altijd veel belangstelling gehad voor alles wat met parfum te maken heeft. Via zelfstudie ontpopte hij zich vier jaar geleden als 'neus': in zijn vrije tijd creëert hij luchtjes die soms artistiek aandoende namen dragen als 'Pouvoir mystique' en 'Jeux de vagues'. De opbrengst gaat naar de recentelijk opgerichte Luisi Academy for Music and Visual Arts in de Zuid-Italiaanse streek Puglia, waar hij en zijn vrouw Barbara – fotograaf en voormalige violist – jonge operazangers, dirigenten en beeldend kunstenaars coachen.

Coach

Het coachen van zangers zit Fabio Luisi in het bloed. Al op zijn achttiende begon hij ermee, nog voordat hij zijn pianodiploma in Genua behaalde en zich verder ging bekwamen in Parijs bij de beroemde Italiaans-Franse pianist Aldo Ciccolini. In het coachen ligt de kiem van zijn latere carrière. "Als dirigent ben je ook een coach. Ik heb alles geleerd van operazangers als Leyla Gencer en Luciana Serra met wie ik op jonge leeftijd heb mogen werken: de stem, de adem, het fraseren. Dankzij die ervaring weet ik wat een zanger nodig heeft."

Via de Skype-verbinding klinkt zijn stem hartelijk en ontspannen. Je zou bijna vergeten dat Fabio Luisi een moordend werkrooster heeft. Na de winterperiode in het operahuis van Zürich waar hij de scepter zwaait, is hij naar Cleveland vertrokken om symfonische concerten te geven. Ten tijde van ons gesprek – eind maart – vertoeft hij weer in zijn New Yorkse appartement met uitzicht op Central Park. Bij de 'Met' bereidt hij opvoeringen voor van *Cavalleria rusticana* / *Pagliacci* en *The Merry Widow*, een Engelstalige versie van Lehárs *Lustige Witwe*.

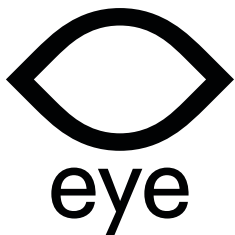
Moeiteloos schakelen

De combinatie van Italiaans en Midden-Europees repertoire past Luisi als een handschoen. Nadat hij als pianist in een Zuid-Europese omgeving gevormd was, leerde hij het vak van dirigent in Oostenrijk. Daar verdiepte hij zich in partituren van Bruckner, Mahler, Schönberg, Berg en Franz Schmidt, van wie hij inmiddels alle symfonieën en het oratorium *Das Buch mit sieben Siegeln* heeft opgenomen. Zelfs zijn melodieuze uitspraak van het Engels verraadt een grondige kennis van het Duits.

Dat hij vaak operaklassiekers uit zijn geboorteland dirigeert, met name de belcanto-werken van Bellini en Donizetti, ligt voor de hand, maar hij schakelt moeiteloos tussen Italiaans en Duits vocaal repertoire, en tussen het concertpodium en de orkestbak. Pas ruim na zijn veertigste maakte hij zijn debuut bij vooraanstaande orkesten in Amerika, bij de 'Met' en bij het Koninklijk Concertgebouw-orkest. Hij heeft geen enkele spijt dat zijn internationale carrière vrij laat op gang is gekomen: "Hoe gevorderd je ook bent in muzikaal opzicht, je hebt een persoonlijke rijpheid nodig om met een toporkest te kunnen werken."

Tentoonstelling William Kentridge If We Ever Get to Heaven

William Kentridge *More Sweetly Play the Dance* (2015)

25 april t/m 30 augustus

William Kentridge is bekend geworden met bijzondere animatiefilms, houtskooltekeningen en installaties opgebouwd uit film, geluid, muziek en objecten. Speciaal voor EYE ontwikkelde hij *More Sweetly Play the Dance*, een ca. 45 meter lang fries van bewegende beelden. EYE toont nog drie grote installaties van Kentridge, waaronder de filminstallatie op acht schermen *I Am Not Me, the Horse Is Not Mine* uit 2008, gebaseerd op het korte verhaal *De neus* van de Russische schrijver Nikolaj Gogol. Het is voor het eerst dat zo'n omvangrijke tentoonstelling met werken van Kentridge in Nederland te zien zal zijn.

Info & tickets eyefilm.nl/kentridge
EYE FILM MUSEUM AMSTERDAM

A M
D M
O

BankGiroLoterij

De uit Zuid-Afrika afkomstige William Kentridge geldt als een van de belangrijkste hedendaagse beeldende kunstenaars. Hij heeft vooral naam gemaakt met zijn tekeningen, gouaches, animatiefilms en video-installaties. Zijn werk was onder andere te zien tijdens de Biënnale van Venetië, de Documenta in Kassel en in het MOMA in New York. In 2012 was hij in het Joods Historisch Museum Amsterdam met de installatie *Black Box/Chambre Noire* te gast.

De laatste jaren heeft hij ook regelmatig muziektheater geregisseerd, zoals *Die Zauberflöte* van Mozart voor de Munt in Brussel, die daarna ook in het Teatro alla Scala in Milaan en in het Théâtre des Champs-Élysées in Parijs te zien was. Bij de New Yorkse Metropolitan Opera ensceeneerde hij Sjostakovitsj' *De neus*. In 2014 was zijn interpretatie van Schuberts *Winterreise* op het Holland Festival te zien.

WEDERZIJDSE BEÏNVLOEDING

Klaus Bertisch

In *Lulu* is het boven alles het raadselachtige wat Kentridge interesseert. Die raadselachtigheid geldt zowel Lulu's karakter en de dramatische structuur van de opera als de moeilijkheidsgraad van de muziek.

Kentridge probeert de raadselachtigheid van *Lulu* te doorgronden. "Ik ben gefascineerd door de complexiteit van dit werk. Ik kende *Wozzeck* en wist hoe deze opera andere componisten, onder wie Sjostakovitsj, beïnvloed heeft. De enigmatische Lulu was bovendien op zichzelf al genoeg reden om me aan een nieuwe productie van het werk te willen wijden. De personages en de dramaturgie, waarbij ik uitging van het toneelstuk van Frank Wedekind, maar ook de manier waarop de muziek en het verloop van de handeling zich tot elkaar verhouden interesseren mij enorm. De uitdaging was grip te krijgen op de vorm van deze weerbarstige materie en die in een nieuwe enscenering meester te worden."

Femme fatale én brave huisvrouw

De regisseur beschouwt de politiek-maatschappelijke context waarin het drama zich afspeelt als belangrijkste element van de opera. Het gaat hem niet zozeer om de concrete politieke achtergronden van het opkomende nationaalsocialisme, maar veel meer om de wreedheid van een tijd, die zich met geweld toegang verschaft tot het privéleven van de hoofdpersonen en die daarbij letterlijk in hun wereld binnendringt. Het is Kentridge te doen om de absurditeit van de situaties waarin de personages terecht zijn gekomen omdat ze zich hebben overgegeven aan de obsessies van hun tijd. Voor het titelpersonage draait alles zowel om de onmogelijkheid de verlangens van haar talrijke aanbidders te vervullen als om de onmogelijkheid zichzelf als vrouw, of als mens, te verwerkelijken. Lulu kan niet de vrouw zijn die de mannen zich wensen. Ze speelt het niet klaar om femme fatale én brave huisvrouw tegelijk te zijn.

Misschien is het wel onmogelijk de vraag te beantwoorden hoe het karakter van Lulu kan worden geduid of zelfs maar omschreven. Kentridge hoopt tijdens de repetities toch dichterbij een antwoord te komen, waarbij hij ook de nodige ruimte wil geven aan de interpretatie van zijn hoofdrolspeelster.

Fragmentatie van de werkelijkheid

In de loop van de opera wordt Lulu steeds meer een willoos schepsel, omdat de omgeving waarin zij en de andere personages zich bevinden haar geen recht doet. De stabiliteit die het burgerlijke leven vereist, de veelzijdigheid van het hoofdpersonage en de verlangens die van buitenaf op haar worden geprojecteerd, zijn niet met elkaar te verenigen. Omgekeerd kunnen de mannen die Lulu ontmoet ook niet aan de wensvoorstellingen voldoen die zij op hen projecteert. Dat is ook merkbaar aan de vele namen die Lulu van haar mannen krijgt, die nooit stroken met haar ware karakter. Allen proberen ze hun eigen geliefde te scheppen. Ze willen Lulu in de juiste vorm kneden en zo hun eigen ideale geliefde creëren, wat uiteindelijk alleen maar kan uitmonden in een fragmentatie van de werkelijkheid. Dat heeft zijn oorsprong in de tijd waarin het stuk zich afspeelt. Bij alle personages is het duidelijk dat ze op elk moment kunnen desintegreren of op zijn minst uit het lood kunnen raken.

Film, beeld en muziek

De door componist Alban Berg in het midden van de opera vertoonde, ongeveer drie minuten durende film, functioneert voor regisseur Kentridge haast als een Rorschach-test – een inktvlek op papier dat in het midden gevouwen is, waardoor de twee tegenovergestelde zijdes elkaar spiegelen. Men beweegt in het stuk naar een kern toe en raakt er vervolgens weer vandaan. Er zijn personages aan de ene zijde – aan het begin van de opera –, die we in de tweede helft opnieuw aantreffen met andere namen. Interessant is dat deze kern in het stuk een gevangenis is, waar Lulu na de moord op Doktor Schön wordt gebracht en waaruit ze door een list weer wordt bevrijd. Dat het verwijderd raken van de kern in 'kreeftgang' (een muzikaal stijlmiddel uit de twaalfde eeuwsmuziek) – achterwaarts dus – plaatsvindt, toont hoe precies en hoe beeldend Berg zijn opera heeft vormgegeven. Dit maakt voor Kentridge ook de door Friedrich Cerha voltooide derde akte met de groot uitgevoerde scène in Parijs zo aanschouwelijk: "Dit is de breedvoerigste

scène uit de opera, waarin men ook iets van een sociaal-maatschappelijke context kan bespeuren.”

Daarbij krijgt de toeschouwer in de roulettescène door de talrijke personages met korte duetachtige passages een goed tijdsbeeld, dat voor het overige alleen aan het gedrag valt af te lezen. Het was lastig voor Kentridge om de live voorstelling te combineren met zijn tekeningen en houtsnedeachtige beelden, om de filmbeelden die vastgelegd en qua tijd niet flexibel zijn te verbinden met het verloop van de live muziek. Kentridge zal met zijn filmeditor de voltooiing van deze scène tot op het laatste moment openlaten, om in de regie op de ontwikkelingen in de repetities te kunnen inspelen. “De filmsequentie is voor ongeveer negentig procent af, maar ik wil nog even afwachten hoe de film, de podiumhandelingen en de live gespeelde muziek bij elkaar komen.”

Expressionisme

Een expositie van expressionistische houtsneden uit de twintiger en dertiger jaren van de vorige eeuw heeft Kentridge geïn-

---

De stabiliteit die het burgerlijke leven vereist, de veelzijdigheid van het hoofdpersonage en de verlangens die van buitenaf op haar worden geprojecteerd, zijn niet met elkaar te verenigen.

---

spireerd bij de vormgeving van zijn *Lulu*. De hardheid van de lijnen en de zwart-wit-esthetiek hebben hem beïnvloed, net als de (natuurlijk eveneens in zwart-wit geschoten) films *Die Büchse der Pandora* van G.W. Pabst en *Berlin, die Sinfonie der Grosstadt* van Walther Ruttmann, beide ongeveer in dezelfde tijd gemaakt als de genoemde houtsneden, dezelfde periode ook waarin Berg aan zijn compositie van *Lulu* begon. Het decor van Kentridge moest voor de kunstenaar aan twee voorwaarden voldoen: het moest een theatrale ruimte zijn, die duidelijke verwijzingen bevatte naar de tijd waarin het stuk gemaakt is; het moest een art deco-feeling hebben. Tegelijk moesten de locaties in het stuk, het atelier van de schilder, de woning van Doktor Schön, de roulettezaal in Parijs en de zolderkamer in Londen, ook de achtergrond vormen voor de door Kentridge gemaakte projecties. “Het toneelbeeld moest een bepaalde tijd weerspiegelen, én – letterlijk – als projectiedoek voor mijn

beelden dienen.” In deze beelden zullen verschillende tinten zwart een overheersende rol spelen. De uitdrukingskracht van een penseelstreek, de hevigheid van een dergelijke actie, is daarbij van bijzonder belang. Kentridge zoekt in de beelden een visuele pendant voor het geweld dat hij in de opera bespeurt. De onwillekeurig ontstane vlekken verbeelden zo de zwarte vlekken van het bloed dat in de loop van de handeling vergoten wordt.

Denken in de breedte

In het geval van *Lulu* zal Kentridge zijn vele tekeningen minder animeren dan in eerdere producties, maar ze als statische projecties gebruiken, die zich naar elkaar toe bewegen, elkaar vervagen en mogelijk uiteenvallen, net zoals hij dat bij de personages in de opera ook bespeurt. Naast zijn belangstelling voor het personage Lulu – bij wie men altijd op zoek blijft naar de innerlijke logica van haar karakter –, is Kentridge bij zijn operawerk ook altijd op zoek naar een bredere context.

“Natuurlijk is het interessant voor een beeldend kunstenaar om met een podium als dat in Amsterdam als het ware een tekenbord ter beschikking te hebben dat twintig meter breed en tien meter hoog is. Maar ik denk in principe altijd in de breedte en probeer wat een stuk mij biedt in een visuele taal te vervatten die weliswaar uit de thema's van het stuk voortkomt, maar die ook weer in andere projecten te gebruiken is, om zo de onderlinge verhoudingen in kunst te ontdekken en te onderzoeken. Zo kunnen verscheidene artistieke genres elkaar beïnvloeden en inspireren, kan men bij het ene genre iets ontdekken en bij het andere gebruiken en zo het bewustzijn, de sensitiviteit vergroten.”

Mädchenhändler

A black and white photograph of a large, illuminated globe with a grid pattern. A banner across the globe reads 'Mädchenhändler'. A small figure is visible inside the globe, and a person is sitting on the floor in front of it.

WILLIAM KENTRIDGE IN EYE

Videostill uit *More Sweetly Play the Dance*, 2015

Tijdens het Holland Festival (30 mei-23 juni) is Alban Bergs opera *Lulu* te zien in een regie van het Zuid-Afrikaanse multitalent William Kentridge. Kentridge liet zich hiervoor onder meer inspireren door stille films uit de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw uit de collectie van EYE Filmmuseum. In EYE opent 25 april een grote tentoonstelling, waar men al kan kennismaken met het werk van deze veelzijdige kunstenaar.

In Kentridges werk zijn vormen, en daarmee ook betekenissen, voortdurend aan verandering onderhevig. Dit is niet alleen zichtbaar in zijn met houtskool getekende en weer weggegomde animaties, maar ook in zijn kinetische objecten, collages en tekeningen.

Zijn veelzijdige oeuvre omvat observaties van en reflecties op de wereld, waarin hij immer op zoek is naar meer duidelijkheid. Hij tilt zodoende zijn werk uit boven het politieke conflict in Zuid-Afrika en geeft er een meer algemene, humane waarde en betekenis aan.

William Kentridge (1955) werd bekend met zijn bijzondere animatiefilms en met installaties opgebouwd uit film, geluid, muziek en sculpturale objecten. Hij is inmiddels ook operaregisseur en theatermaker voor beroemde operahuizen en theaterfestivals als de Metropolitan Opera in New York, het Royal Opera House in Londen en het Festival van Avignon. Op 25 april opent EYE Filmmuseum de grote Kentridge-tentoonstelling *If We Ever Get to Heaven*. Het is voor het eerst dat een dergelijk omvangrijke tentoonstelling met meerdere installaties van Kentridge in Nederland te zien zal zijn.

Speciaal voor EYE ontwikkelde William Kentridge *More Sweetly Play the Dance*, een circa 45 meter lange fries van bewegende beelden van een eindeloze processie van talloze figuren die tezamen een caleidoscopisch beeld vormen van mensen op weg. Het zijn beelden die wij dagelijks via de media tot ons krijgen, van mensen op de vlucht voor honger, oorlog en ziekte, die Kentridge sublimeert tot een indrukwekkende processie die treurigstemmend is maar ook levenskracht laat zien.

EYE toont ook een aantal andere werken van Kentridge, waaronder de indrukwekkende filminstallatie op acht schermen *I Am Not Me, the Horse Is Not Mine* uit 2008, gebaseerd op het korte verhaal *De neus* van de Russische schrijver Nikolaj Gogol. Ook is *Other Faces* te zien, het tiende en meest recente werk uit de reeks *Drawings for Projection* (1989-2011).

TENTOONSTELLING

De tentoonstelling gaat vergezeld van een uitgebreid randprogramma in de filmzalen. Bij de tentoonstelling verschijnt de publicatie *More Sweetly Play the Dance* waarin de totstandkoming van het nieuwe werk in woord en beeld wordt getoond. Tentoonstelling *If We Ever Get to Heaven*, van 25 april t/m 30 augustus 2015 in EYE, Eyefilm.nl/kentridge.

Op vertoon van uw toegangskaart voor *Lulu* ontvangt u €2,50 korting.

SOPRAAN MOJCA ERDMANN VOELT EMPATHIE MET LULU

Joke Dame

Mojca Erdmann

Lulu is geen mannenmoordende femme fatale, zegt Mojca Erdmann. Zo'n drie jaar geleden zong de sopraan de rol voor het eerst en steeds ontdekt ze nieuwe facetten van het karakter uit de gelijknamige opera van Alban Berg. Om Lulu te vertolken in Amsterdam, in de regie van William Kentridge, is dan ook 'waanzinnig spannend'.

Eerder zong Mojca Erdmann hier de rol van Blondchen in Mozarts *Die Entführung aus dem Serail*. Met plezier kijkt ze terug op de samenwerking met Johan Simons en de castleden van de productie bij De Nationale Opera. Eerder zong ze muziek van Wolfgang Rihm en liederen in het Concertgebouw en ze maakte cd's, onder andere met muziek van Mozart. In Salzburg stond ze – in de rol van Ariadne – in de wereldpremiërecast van Rihms *Dionysos*. Alban Bergs *Lulu* kwam op haar pad en nu komt ze naar Amsterdam om die iconische rol te zingen. Laten we dan niet dezelfde fout maken als de mannen uit Bergs opera, die de hoofdrolspeelster allemaal met een andere naam aanspreken: Mojca Erdmanns voornaam is Sloweens en wordt uitgesproken als 'Moitza'.

Eigentijdse composities

Het is bijzonder dat een lyrische sopraan zowel thuis is in Mozart als in eigentijdse muziek. Voor Mojca Erdmann horen eigentijdse composities bij het gangbare repertoire. Ze is gewend aan moderne klanken: haar vader is componist en als jonge violiste speelde ze geregeld nieuw werk op muziekconcurseren. Op een festival in Bad Reichenholl kreeg ze als zangeres te maken met de muziek van nu, want daar waren de grote componisten aanwezig: "Wolfgang Rihm, Manfred Trojahn, Aribert Reimann... die heb ik toen allemaal tegelijkertijd leren kennen. Ik heb daar liederen van Rihm gezongen. Sinds die tijd schrijven Rihm en Reimann composities voor

Mojca Erdmann (links) in *Die Entführung aus dem Serail*, 2008

mij. Omdat ik een absoluut gehoor heb, is het voor mij relatief eenvoudig om eigentijdse muziek te leren of te lezen. Daar heb ik geluk mee. Bij het uit het hoofd leren maakt het natuurlijk geen verschil, maar wel bij het bestuderen van de muziek: het lezen van de muziek is wat gemakkelijker.”

Grote stemomvang

Het lijkt soms of de componisten van nu bij sopranen altijd de duizelingwekkende hoogten opzoeken. Erdmann ziet dat genuanceerder: “Rihm en Reimann kennen mijn stem ontzettend goed. Als Rihm hoge passages componeert, vereisen die natuurlijk inspanning, maar hij schrijft ook passages waarbij

---

‘Elke man probeert iets in haar te vinden, maar ze kan niet alles zijn: moeder, kind, geliefde, verleidster, de goede echtgenote.’

---

de stem zich kan ontspannen. Zo blijft de elasticiteit van de stem behouden. In *Lulu* doet Alban Berg dat ook: er zijn hoge noten die echt wel wat vergen, maar er zijn altijd weer frasen waar de stem in het midden of de laagte zingen kan. Voor de rol van Lulu heb je een grote stemomvang nodig en je moet bovendien soms spreken of spreekzingen. Het mooie van Bergs muziek is dat je kunt horen met wie Lulu van doen heeft in het verhaal. Dat vind ik heel spannend opgezet.”

Oppoffering

Erdmann voelt grote empathie met Lulu: “Ik zie haar niet als mannenmoordende femme fatale. Wat mij fascineert en waarover ik veel heb nagedacht, is waar ze vandaan komt en hoe ze opgegroeid is. Dr. Schön heeft haar weliswaar in huis gehaald, maar we weten eigenlijk niet wat er gebeurd is. Ik geloof dat ze veel geleden heeft in haar kindertijd: ze heeft nooit die onvoorwaardelijke liefde ontvangen die ouders voor hun kinderen zouden moeten hebben. En vervolgens wordt ze steeds maar doorgegeven, van de een naar de ander. Elke man probeert iets in haar te vinden, maar ze kan niet alles zijn: moeder, kind, geliefde, verleidster, de goede echtgenote. Ik geloof dat ze haar hele leven op zoek is naar liefde en dat ze die bij elke man hoopt te vinden. Ze offert eigenlijk alles op voor iedereen en daar gaat ze tenslotte aan te gronde. Misschien blijft ze te naïef en te kinderlijk, maar misschien heeft ze ook wel direct door dat Jack haar aan het einde wil doden. Op dat moment kan ze niet meer: ze lijkt de hoop te hebben opgegeven om de liefde nog te vinden en ziet de dood wellicht als uitweg of zelfs als verlossing.”

Veeleisende encenering

Het is die boog in de ontwikkeling van het karakter die psychisch veel eist van de uitvoerende. Dan is er nog de lange zangpartij. Toen Daniel Barenboim haar drie jaar geleden vroeg om de rol te zingen in de Berlijnse Staatsoper, in de regie van Andrea Breth – de productie ging enige maanden terug in herneming –, dacht ze even goed na: “Ik had net Wolfgang Rihms *Proserpina* in première gebracht: dat was een monodrama waarin ik zeventig minuten in mijn eentje moest zingen. De regie was van Hans Neuenfels en dat was een echt veeleisende encenering. Fantastisch om te doen! Toen ik dat gedaan had en ik merkte dat het heel goed ging, dat het mij plezier deed en ik nog energie had, dacht ik: nu kan ik me voorstellen dat ik ook Lulu kan zingen.”

Regietheater

Voor Amsterdam moet Erdmann een extra scène leren die niet in de Berlijnse uitvoering voorkwam en het is natuurlijk een heel andere productie, in de regie van William Kentridge. Dat geeft de zangeres gelegenheid weer nieuwe dingen in de rol, die enorm veel diepgang heeft, te ontdekken. Het drama in opera interesseert haar enorm: “Ik ben in de Komische Oper in Berlijn begonnen, die zeer bekend is om zijn regietheater en extravagante regisseurs: daar waren Hans Neuenfels, Harry Kupfer en Calixto Bieto. Dat was voor mij qua acteren de beste school die ik me wensen kon. Ik ben dus heel benieuwd naar William Kentridge.”

En daar moeten we allemaal bij zijn, in de zaal of in het park: “Het verhaal is zo spannend en het komt zo dichtbij. De muziek vertolkt de dramatiek waanzinnig goed. Ook voor wie niet zoveel ervaring heeft met nieuwere muziek. Berg heeft ongehooflijk lyrische momenten. Hij schildert een geschiedenis met zijn muziek. Het is een prachtig drama.”

HET NATIONALE BALLET PRESENTEERT
in het kader van het Holland Festival

COOL BRITANNIA

EMPIRE NOIR

—
Choreografie

David Dawson
(wereldpremière)

Muziek

Greg Haines
(compositie-opdracht)

Decor

John Otto

Kostuums

Yumiko Takeshima

Licht

Bert Dalhuysen

NIEUW WERK

—
Choreografie

Christopher Wheeldon
(wereldpremière)

Muziek

Francis Poulenc
(*Concerto for Two Pianos
and Orchestra in D minor*)

Kostuums

Jean Marc Puissant

Licht

Bert Dalhuysen

CHROMA

—
Choreografie

Wayne McGregor

Muziek

Joby Talbot, Jack White III

Decor

John Pawson

Kostuums

Moritz Junge

Licht

Lucy Carter

Muzikale begeleiding

Het Balletorkest o.l.v.
Matthew Rowe

17 juni 2015
18, 19, 21*, 24, 26 en 27 juni
2015, 20.15/14.00* uur
Nationale Opera & Ballet

De voorstelling duurt circa
twee en een half uur,
inclusief twee pauzes.

DAVID DAWSON

David Dawson (1972, Londen) was van 2004 tot 2012 huishoreograaf bij Het Nationale Ballet. Momenteel is hij als 'associate artist' verbonden aan Het Nationale Ballet.

Zijn choreografieën worden overal ter wereld opgevoerd. In 2000 maakte Dawson zijn eerste grootschalige choreografie terwijl hij nog danste bij Het Nationale Ballet: *A Million Kisses to My Skin*.

Dawson ontving een Prix Benois de la Danse voor *The Grey Area* (2002), ook in opdracht van Het Nationale Ballet gemaakt. In 2005 creëerde Dawson *Reverence* voor Marijinski Ballet. Hiermee is hij de eerste Britse choreograaf die een choreografie voor dit gezelschap heeft gemaakt, waarvoor hij de Golden Mask Award ontving. Recentelijk heeft hij voor Het Nationale Ballet *timelapse/ (Mnemosyne)* gemaakt in 2011, *day4* voor het programma *Present/s* in 2012 en *Overture* in 2013.

Voor The Royal Ballet creëerde hij in 2013 zijn eerste choreografie *The Human Seasons*; in februari 2015 maakte hij een avondvullende *Tristan + Isolde* bij SemperOper in Dresden.

INTERVIEW MET CHOREOGRAAF DAVID DAWSON

Margriet Prinssen

Sinds begin 2015 is David Dawson 'associate artist' bij Het Nationale Ballet (zie kader). Na het voor een Zwaan genomineerde *Overture* (2013), komt hij weer naar Amsterdam met een nieuw werk, *Empire Noir*, een van de drie balletten in het Holland Festivalprogramma *Cool Britannia*.

Dawson: "Ik heb net in Dresden een avondvullend verhalend ballet gemaakt en ik had er behoefte aan nu weer iets heel anders te maken. Geen conceptueel ballet. Het voelde alsof het tijd was voor pure dans. Ik wilde meer vrijheid voor dit stuk."

Reis door de nacht

"*Empire Noir* gaat over choreografie, over dansers en hoe zij zich tot elkaar verhouden. Ik wilde graag een explosief stuk maken. Het moest gaan over ritme, over pulse, over tempo, iets dat door de hele choreografie heen zou lopen.

Het is als een reis door de nacht. Ik heb veel nagedacht over waanzin, over trips, nachtmerries, het overschrijden van grenzen. Over de hele sterke maniakale drang, die juist 's nachts kan ontstaan; dan is er plek voor waanzin, voor dromen en waanbeelden, voor bizarre theorieën ook, die zich juist in de nacht lijken te openbaren."

Feest van virtuositeit

"We zijn in het koninkrijk van de nacht: *Empire Noir*. Het is nog donker, echt in het holst van de nacht, de tijd voordat alles weer begint. Niet donker in emotioneel opzicht maar opwindend donker, een sfeer van duistere spanning en verwachting. Pluk de nacht. De muziek voelt heel erg urban, bijna als een nacht in de stad. Het is druk, een reis in sneltreinvaart door het diepst van de nacht. Ik wil een feest van virtuositeit, ik wil dat het publiek ademloos is na afloop."

vervolg artikel →

Nauw verbonden

“Inmiddels is het twintig jaar geleden dat ik mijn eerste ballet maakte voor Het Nationale Ballet, in het programma *New Moves*, waar dansers kans krijgen om ervaring op te doen als choreograaf. Ik ben volwassen geworden. Ik kan steeds meer de diepte in, heb behoefte aan soberheid. Ik ken het gezelschap goed, ik ken de dansers, ik vind het heerlijk met ze te werken in de studio. Ik luister graag naar hun ideeën. Ze kunnen je slechte gewoonten afbreken, je vanzelfsprekendheden, je routine. Ik heb vanaf het begin altijd met Igone de Jongh gewerkt, zij weet precies wat ik wil, dat is geweldig. Maar het is ook goed om me te verhouden tot dansers die niet bij voorbaat snappen wat ik bedoel.

Het is goed voor mij geweest om even los te komen van Het Nationale Ballet, weg van de plek waar ik ben opgegroeid, mijn eigen stem te leren kennen, maar nu ben ik blij om er weer nauw verbonden mee te zijn.”

Very much in control

“Ik ben iemand die weet wat hij aan het doen is; ik ben ‘very much in control’. Ik weet precies wat ik wil, maar als dansers iets moois maken en het werkt, probeer ik het in te passen in de choreografie. Bij het creëren van een nieuw werk heb ik niet van tevoren al elke pas in mijn hoofd, maar op het niveau van de structuur en de ruimte weet ik wel exact hoe een stuk eruit gaat zien: waar het begin is en het eind, hoe lijnen lopen, hoe het stuk als het ware uitzet en krimpt.”

Samenwerking met Greg Haines

“Met Greg werk ik nu voor de vierde keer samen. Er is geen recept voor, tot nu toe is elke keer anders geweest. Voor *Human Seasons* stuurde hij me telkens kleine stukjes muziek en daar reageerde ik dan op. Nu was ik in Dresden aan het werk met *Tristan + Isolde*, terwijl hij muziek aan het componeren was. Vooral in het begin hebben we er veel over gesproken en gewerkt met ritmes; hij stuurde me daarna tempo's, vibes, sferen en dan reageerde ik daar weer op. Hij kent me inmiddels zo goed; hij weet precies waar ik van houd. “Oh, dit ga je mooi vinden”, zegt hij dan. Toen ik klaar was met *Tristan + Isolde* had hij een groot deel voltooid en hij had gelijk: ik vond het prachtig.”

GREG HAINES

Voor *Empire Noir* kreeg Greg Haines een compositie-opdracht van Het Nationale Ballet, de tweede na zijn bijdrage aan *day 4* van Dawson in het programma *Present/s* (2012).

Greg Haines komt uit een dorp in Zuid-Engeland, een afkomst die doorklinkt in de rust en verstillings van zijn composities. Vanaf zijn vroege jeugd speelt hij verschillende instrumenten, zoals cello, viool en piano. Via zijn muziekleraar is hij in aanraking gekomen met de minimalistische muziek van Steve Reich, Philip Glass en Gavin Bryars.

Haines heeft zich ontwikkeld tot een intrigerende componist van gracieuze neoklassieke muziek. Binnen dat kader heeft hij veel ‘gezichten’; hij maakt studiowerk met geestverwanten als Peter Broderick, voert live eigen composities uit die soms alleen uit piano en elektronische klanken bestaan en werkt nauw samen met David Dawson.

INTERVIEW MET COMPONIST GREG HAINES

Joke van der Weij

Je doet veel verschillende dingen. Wat is belangrijker voor je, componeren of muziek maken?

“Voor mij zijn die dingen niet gescheiden. Of je nu orkestmuziek componeert, live aan het improviseren bent of muziek maakt in de studio, het zijn allemaal aspecten van hetzelfde, je gebruikt alleen andere gereedschappen. Het een bouwt voort op het ander.”

Hoe componeer je nieuw werk voor een choreograaf? Lever je maatwerk op verzoek? Of is jouw compositie al klaar voordat Dawson begint?

“David en ik benaderen elk project weer anders, maar over het algemeen geeft hij me behoorlijk veel vrijheid. Natuurlijk bespreken we de timing en het tempo, maar we focussen meer op het gevoel van het stuk in zijn geheel dan dat we alles seconde per seconde doornemen. Toen we aan dit stuk werkten was David druk bezig in Dresden, dus we moesten voortdurend overleggen. Omdat we al eerder nauw hebben samengewerkt en elkaar intussen heel goed kennen, kan dat inmiddels. Ik had een helder idee van wat David wilde en het was echt een plezier om te maken.”

Is de manier van samenwerken in de loop van de tijd veranderd?

“Het lijkt wel of het steeds ietsje makkelijker wordt. We vertrouwen elkaar steeds meer, een heleboel dingen gaan nu op intuïtie. De stukken die we samen gemaakt hebben zijn behoorlijk divers, maar er is wel iets gemeenschappelijks te ontdekken. Je zou elk stuk kunnen beschouwen als losstaand, terwijl het toch een onderdeel is van iets groters dat we samen aan het creëren zijn.”

Kun je iets vertellen over *Empire Noir*? Voor wat voor instrumenten is je nieuwe compositie geschreven?

“Het is een compositie voor snaarinstrumenten, hoorns, tuba en percussie. Mijn inspiratie haal ik overal vandaan, maar niet zozeer uit klassiek werk. Zelf hoor ik een heleboel Caribische en Afrikaanse invloeden, onmiskenbaar een dosis Motown en discoachtige vioolarrangementen. Maar of het publiek daar iets van meekrijgt... geen idee!”

CHRISTOPHER WHEELDON/ FRANCIS POULENC

Christopher Wheeldon danste bij The Royal Ballet en het New York City Ballet. In 2000 beëindigde hij zijn danscarrière en ging hij zich volledig richten op zijn werk als choreograaf. Wheeldon is een van 's werelds meest gevraagde choreografen van dit moment. In 2012 creëerde hij *Cinderella*, een coproductie van Het Nationale Ballet en San Francisco Ballet, waarmee hij de Prix Benois de la Danse won. Voor zijn nieuwe creatie gebruikt hij het *Concert voor twee piano's & orkest* van Francis Poulenc.

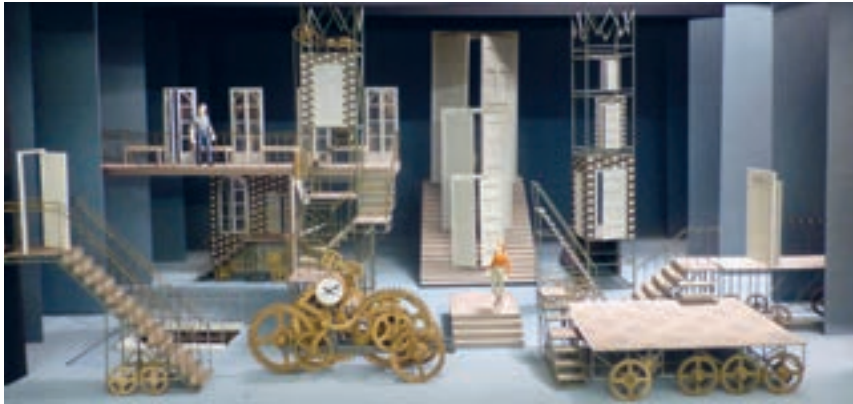
Francis Poulenc (1899-1963) was als componist vrijwel autodidact. Hij sloot zich aan bij een groep jonge componisten (onder wie Honegger en Milhaud) die zich onder de naam *groupe de six* verzette tegen de zwaarte van de Romantiek, vooral die van Wagner. Hun muziek moest juist lichtvoetig zijn, melodieus en humoristisch. Zijn *Concert voor twee piano's & orkest* bestaat, zoals veel van zijn muziek, uit een opeenvolging van kleine en grotere thema's, nu eens woest en vrolijk, dan weer melancholiek, maar steeds lichtvoetig.

WAYNE MCGREGOR/ JOBY TALBOT

Wayne McGregor maakt in *Cool Britannia* zijn debuut bij Het Nationale Ballet met het adembenemende meesterwerk *Chroma*, dat hij in 2006 creëerde voor The Royal Ballet. In 2007 is *Chroma* bekroond met de Critics' Circle National Dance Awards en de Laurence Olivier Awards. Op de filmische en opwindende muziek van Joby Talbot en The White Stripes laat McGregor in een minimalistisch decor verbluffende virtuositeit zien naast emotioneel geladen duetten.

Joby Talbot (Londen, 1971) is een veelzijdig componist. In 2002 schreef hij *The Wishing Tree* voor de viering van het gouden jubileum van de Britse koningin. Hij componeerde de muziek voor de cultfilm *A Hitchhiker's Guide to the Galaxy* (2005) en voor diverse tv-series. Nadat choreograaf Wayne McGregor Talbots orkestwerk *Hovercraft* gehoord had, vroeg hij hem muziek te schrijven voor *Chroma*. Typerend voor zijn eclectische muziekkeuze gebruikte Talbot hiervoor nummers van de Amerikaanse band The White Stripes, een combinatie van rock, punk, blues en country.

DUTCH OPERA DESIGN AWARD

Voorbeeld van een maquette (decorontwerp: Chantal Thomas) voor *L'étoile*

De Nationale Opera *talent*, De Nederlandse Reisopera en Opera Zuid presenteren met trots de allereerste Dutch Opera Design Award. Met deze prijs, die in het leven is geroepen om jong ontwerptalent te stimuleren, nodigen de drie operagezelschappen decor- en kostuumontwerpers uit om een ontwerp te maken voor de nieuwe productie van *Il matrimonio segreto/Het geheime huwelijk*. Deze opera van Domenico Cimarosa gaat in regie van Monique Wagemakers op 5 maart 2016 in première in Hengelo en zal daarna op tournee gaan door Nederland. Hij is onder meer tweemaal te zien in de Stadsschouwburg Amsterdam, op 18 en 23 maart 2016, in het kader van het festival Opera Forward.

Aan decor- en kostuumontwerpers wordt gevraagd een eigen concept voor deze productie te bedenken en dit uiterlijk 1 juni 2015 in te sturen. Uit de inzendingen worden maximaal zeven finalisten geselecteerd. De geselecteerde ontwerpers mogen hun concept in september 2015 bij De Nationale Opera (DNO) in Amsterdam presenteren aan een jury. De jury bestaat uit o.a. Pierre Audi (directeur De Nationale Opera), Nicolas Mansfield (algemeen en artistiek directeur De Nederlandse Reisopera), Miranda van Kralingen (intendant Opera Zuid) en Monique Wagemakers (regisseur van de productie). Naar aanleiding van de presentaties zal de jury een winnaar aanwijzen, van wie het ontwerp in productie wordt genomen voor *Il matrimonio segreto/Het geheime huwelijk*.

DUTCH OPERA DESIGN AWARD

Competitie voor jonge ontwerptalenten (tot 35 jaar)

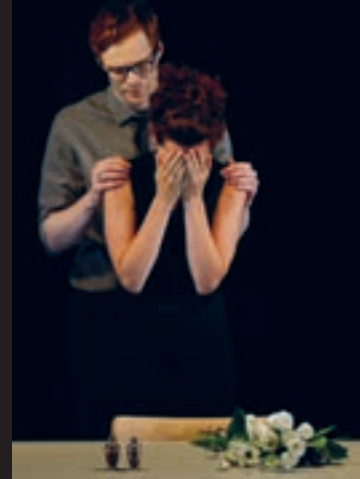
- Het winnende ontwerp wordt gerealiseerd voor de nieuwe productie van *Il matrimonio segreto/Het geheime huwelijk*;
- *Il matrimonio segreto/Het geheime huwelijk* gaat in 2016 op tournee door heel Nederland;
- De winnende ontwerpers krijgen een honorarium van € 2500.

Meer informatie: operaballet.nl/nl/node/3374

Voor vragen: talentontwikkeling@operaballet.nl

De Dutch Opera Design Award is een initiatief van De Nationale Opera *talent*, De Nederlandse Reisopera en Opera Zuid

TERUGBLIK TRAUERNACHT

Op 14 en 15 februari 2015 werd *Trauernacht* opgevoerd in de Stadsschouwburg Amsterdam ter gelegenheid van het Brandstichter-festival. In de voorstelling van regisseur Katie Mitchell en dirigent Raphael Pichon zijn veertien Bachcantates vervlochten tot een verhaal over vier jonge volwassenen – sopraan Myriam Arbouz, alt Marian Dijkhuizen, tenor Rupert Charlesworth en bas Andri Björn Robertsson – die, gezeten aan de keukentafel van hun ouderlijk huis, hun overleden vader herdenken (een rol van Hugo Koolschijn).

Trauernacht is een coproductie van De Nationale Opera en het Festival d'Aix-en-Provence, de Opéra National de Bordeaux en de Calouste Gulbenkian Foundation en kwam tot stand in samenwerking met de Stadsschouwburg Amsterdam, met steun van het European Network of Opera Academies (ENOA).

De voorstellingen met deze vier talenten van De Nationale Opera talent waren een groot succes.

YOUNG PATRONS CIRCLE

Stephanie van Rappard

Deze zomer lanceert Nationale Opera & Ballet de Young Patrons Circle, opgericht voor 'young professionals' tussen de 21 en 40 jaar die van ballet en opera houden en het belangrijk vinden Nationale Opera & Ballet te steunen. Door zich aan te sluiten bij de Young Patrons Circle, worden ze meegenomen in de wereld van opera en ballet, openen zich deuren die normaal gesloten blijven en maken ze kennis met andere operahuizen en hun liefhebbers over de hele wereld.

Op maandag 1 juni wordt de Young Patrons Circle in Nederland feestelijk gelanceerd tijdens de première van *Lulu* van De Nationale Opera, een coproductie met de Metropolitan Opera NY en de English National Opera.

De Young Patrons Circle wordt internationaal geïntroduceerd tijdens de tournee van Het Nationale Ballet, op 11 juli bij de voorstelling van *Cinderella* in het Coliseum in Londen.

Voorafgaand aan de lancering organiseerde Nationale Opera & Ballet twee exclusieve 'previews' voor nieuwe begunstigers van de Young Patrons Circle. Het eerste, zeer succesvolle evenement vond plaats op donderdag 12 februari tijdens de première van *Jewels* bij Het Nationale Ballet. Els van der Plas, Ted Brandsen en Rachel Beaujean gaven een introductie op het werk van George Balanchine en op Het Nationale Ballet, waarna juwelenontwerpster Bibi van der Velden en diamantair Mike Asscher dieper op de relatie van *Jewels*, Balanchine en juwelen gingen. Na afloop van de voorstelling kon men de dansers ontmoeten. Ruim honderd enthousiaste young professionals waren aanwezig bij deze preview, waarvan er meer dan vijftig hebben getekend voor een donatie van 500 euro per jaar voor minimaal vijf jaar.

De tweede exclusieve preview vindt plaats op woensdag 20 mei. Achter de schermen bij Nationale Opera & Ballet worden genodigden en leden van de Young Patrons Circle geïntroduceerd in de wereld van de opera, aan de hand van interactieve beelden en live muziek en aria's.

Jaarlijks worden er zes Young Patrons Circle-evenementen georganiseerd, vier rondom een voorstelling en twee achter de schermen bij Nationale Opera & Ballet. Ook zal er jaarlijks een internationaal gala voor de Young Patrons Circle plaatsvinden. Het eerste gala staat gepland op 6 mei 2016.

Deel van de Steering Committee van de YPC. Vlnr: Nicoline Beerkens, Ramsey Nasr, Tessa Duste, Kim Evertz, Stephanie van Rappard, Sabine Baak, Heleen van Poecke en Ernst-Jan Pfauth.

Mike Asscher, Stephanie van Rappard (met juwelen van Royal Asscher Diamonds), Dorothee Gaeta (D&G) en vrouw van Mike Asscher.

Het

Opera Concert

van het jaar

met
**EVA-MARIA
WESTBROEK**
**FRANK
VAN AKEN**

TANIA KROSS KARIN STROBOS PETER GIJSBERTSEN
MARTIJN SANDERS FRANCIS VAN BROEKHUIZEN LAETITIA GERARDS

HET GELDERS ORKEST ED SPANJAARD

Het Concertgebouw
22 mei 2015
Grote Zaal
20.15 uur

www.concertgebouw.nl de Concertgebouwlijn 0900-6718345 (€ 1,- p/g)

ZINGEN BIJ DE OPERA GROOT SUCCES!

Op 11 maart 2015 vond de uitvoering plaats van Zingen bij de Opera, een grootschalig participatieproject waarin honderden amateurzangers konden laten horen wat zij in huis hebben.

Vijf jaar geleden begon Zingen bij de Opera als een koorproject voor volwassenen, dit jaar bracht men – parallel aan de DNO-productie van Simon McBurney – voor het eerst een integrale voorstelling van *Die Zauberflöte* op de planken.

Jong en oud, met of zonder zangervaring, iedereen deed mee.

Driehonderdvijfentwintig volwassen amateurs, vijftig kinderen, 26 jongeren en 7 jonge professionele solisten zongen

samen een bewerking van Mozarts bekende sprookjesopera. De muzikale bewerking werd gemaakt door Toek Numan en de regie was in handen van Wim Trompert. De muzikale begeleiding werd verzorgd door een speciaal samengesteld kamerorkest, met leden en oud-leden van het Utrechtsch Studenten Concert, het CREA Orkest en het Noord Hollands Jeugdorkest, onder leiding van Bas Pollard.

Het intensieve repetitieproces werd beloond met een enthousiast onthaal door een uitverkochte zaal vol familie en vrienden.

THE DAY AFTER

18 JUNI T/M 11 JULI

OPERA OP FORT RIJNAUWEN

Extra: diner op Fort Rijnauwen!

HOLLAND
OPERA

Van de makers van, met 5-sterren
beoordeelde, Blauwbaard en
Orfeo Underground

BESTEL NU UW KAARTEN: [HOLLANDOPERA.NL](https://www.hollandopera.nl)

SPECIAAL JUBILEUM- NUMMER VAN ODEON

Liesbeth Kruyt

Op 5 september start het jubileumseizoen van De Nationale Opera met de première van *Der Rosenkavalier* van Richard Strauss. Het is niet toevallig dat juist deze titel de aftrap vormt van dit bijzondere seizoen, want vijftig jaar geleden was dat de allereerste productie van de toen net opgerichte Nederlandse Operastichting.

Verbonden

Ter ere van het jubileum brengen we een extra nummer van Odeon uit. In de speciale jubileumeditie van Odeon die in augustus verschijnt, vertellen we u graag meer over hoe elke productie in het jubileumseizoen verbonden is met de afgelopen vijftig jaar.

Opera Boek en Gala

We besteden aandacht aan het *Opera Gala* op 6 november, een unieke avond waarvoor de voorbereidingen in volle gang zijn. Op deze avond wordt het *Opera Boek* gepresenteerd. We zijn zeer trots op deze samenwerking tussen Pierre Audi en boekontwerper Irma Boom, de eerste en laatste ontvanger van de Johannes Vermeerprijs.

Opera Forward

In maart wordt een nieuw initiatief van DNO ten doop gehouden: Opera Forward, een festival dat zich concentreert op nieuw werk. Opera Forward zal een jaarlijks terugkerend evenement worden.

De eerste editie vindt plaats tussen 15 en 25 maart 2016 en omvat maar liefst twee wereldpremières in één week: *Only the sound remains* van de Finse componiste Kaija Saariaho, in regie van Peter Sellars en *Blank out*, gecomponeerd, vormgegeven en geregisseerd door alleskunner Michel van der Aa.

50
DE
NATIONALE
OPERA
JAAR

Tijdens het festival kunt u ook genieten van het grote koorwerk *Chovansjsjina*, de historisch-politiek geïnspireerde opera van Moesorgski. Ten slotte een bijzonder talentontwikkelingsproject, *Il matrimonio segreto*, waarin DNO samenwerkt met de Nederlandse Reisopera en Opera Zuid. Speciaal onderdeel is een wedstrijd voor jonge decorontwerpers.

Overdag foyers open

Onze foyers zullen tijdens het festival ook overdag dé plaats zijn waar de toekomst van de opera onderzocht gaat worden met lezingen, concertante colleges en kleine voorstellingen. Ook voor een lekkere kop koffie kunt u er uiteraard terecht.

Meesters en leerlingen

In het jubileumnummer van Odeon komen onder andere grootmeesters en hun leerlingen aan het woord, in allerlei vakgebieden. Er wordt teruggekeken en vooral vooruitgeblikt met kunstenaars, collega's, voorbeelden en talenten, maar bovenal met mensen met wie wij onze passie voor opera delen. Opera vooruit.

THEATER NA DE DAM

Nationale Opera & Ballet presenteert op 4 mei na de Dodenherdenking een speciaal programma in het kader van Theater na de Dam. Onder deze noemer zijn er die avond gelijktijdig meer dan vijftig voorstellingen in Nederland die betrekking hebben op de Tweede Wereldoorlog.

In de foyer van Nationale Opera & Ballet worden liederen gezongen van componisten op wie de Tweede Wereldoorlog een grote invloed heeft gehad. Op het programma staat onder meer muziek van componist Leo Smit, die is omgekomen in het concentratiekamp Sobibor, en diens voorbeeld Francis Poulenc. Ook vindt er een gesprek plaats met fluitiste Eleonore Pameijer, tevens artistiek leider van de Leo Smit Stichting, en Klaus Bertisch, dramaturg van De Nationale Opera en auteur van de onlangs verschenen biografie van Leo Smit, *Unerhörtes Talent*.

DNO-dramaturg Klaus Bertisch over componist Leo Smit: "Leo Smit beschikte over uitzonderlijk talent. Dat kunnen we vaststellen aan de hand van zijn oeuvre, voor zover dat bewaard is gebleven. Het is betreurenswaardig dat hij zich door de politieke ontwikkelingen in zijn tijd – hij is gedeporteerd naar een concentratiekamp en daar omgebracht – niet verder heeft kunnen ontwikkelen. De grote en soms dramatische invloed van politieke ontwikkelingen op kunst en cultuur wordt hier pijnlijk zichtbaar.

Het weinige werk dat we van Leo Smit hebben, is heel bijzonder. Het is mooi dat we zijn composities weer kunnen spelen, maar het zou natuurlijk helemaal fantastisch zijn geweest als hij nog een aantal grotere werken had kunnen achterlaten. Het is zeer de moeite waard om het werk van deze componist te beluisteren en te blijven uitvoeren. Op die manier houden we de herinnering aan hem levend. Om die reden heb ik ook een biografie over hem geschreven."

PROGRAMMA

Presentator Hein van Eekert

Gesprek met Klaus Bertisch en Eleonore Pameijer over Leo Smit, naar aanleiding van *Unerhörtes Talent*, Bertisch' biografie van Leo Smit

Leo Smit - Fluitsonate: Eleonore Pameijer (fluit), Marcel Worms (piano), *La Mort:* Barbara Kozelj en Katrien Baerts, Ernst Munneke (piano)

Francis Poulenc - La dame de Monte-Carlo en ander werk: Katrien Baerts/ Barbara Kozelj, Ernst Munneke (piano)

Theater na de Dam 4 mei, 21.00 uur. Kaarten €15.

FOYERAVOND: EEN VOORPROEFJE OP LULU

In een ontspannen en informele sfeer kunt u genieten van een 'soirée musicale': een kennismaking met gesprekken over *Lulu* en liederen en kamermuziek van Alban Berg.

Foyeravond *Lulu*: dinsdag 19 mei

Om 20.00 uur gaan de deuren en de bar open; de avond begint om 20.30 uur en zal ongeveer een uur duren.

Na afloop is de bar geopend.

Toegang: € 15

Vrienden en Donateurs: € 10

Studentenpas: € 7,50

Voor meer informatie: operaballet.nl/foyeravond

LUNCHCONCERTEN

21 APRIL

(Programma n.t.b.)

28 APRIL

Bas

Ian Spencer

Hoorn

Dim van den Berge

Piano

James Pollard

Flanders and Swann

5 MEI

Geen concert

12 MEI

Piano

Tadeu Duarte

19 MEI

Bas-bariton

Werner Van Mechelen

Piano

Peter Lockwood

Robert Schumann:

Dichterliebe

Elke dinsdag,
toegang gratis
12.30 - 13.00 uur

■ Nederlands
Philharmonisch
Orkest
■ Nederlands
Kamerorkest

UW VERHALEN ZIJN GOUD WAARD

50
DE
NATIONALE
OPERA
JAAR

De 50-jarige De Nationale Opera leert graag haar allertrouwste fans kennen

Al vijftig jaar een abonnement op De Nationale Opera?! Knipt u met ons het lint door aan het begin van het vijftigste seizoen? Wij hopen van harte u te mogen verwelkomen op 5 september 2015, wanneer wij het jubileumseizoen feestelijk openen met een nieuwe enscenering van *Der Rosenkavalier*, de productie waar het in 1964 allemaal mee begon.

Ook wanneer u al vijftientwintig jaar of langer abonneenthouder bent, heeft u onze speciale aandacht en natuurlijk ... elke abonneenthouder, hoe kort of lang dan ook, is voor ons goud waard.

U als operaliefhebber zou de jarige een enorm plezier doen met verhalen over het lief en leed dat u met

De Nationale Opera gedeeld heeft gedurende uw tijd als abonneenthouder.

Wij hopen dat u uw ervaringen met ons wilt delen én we zien uit naar uw komst tijdens een van de voorstellingen in ons vijftigste seizoen.

U kunt uw opmerkingen en verhalen sturen via e-mail info@operaballet.nl of per post: 50 jaar DNO, Postbus 16822, 1001 RH Amsterdam, onder vermelding van 'Verhalen jubileum'.

DE NATIONALE OPERA

DONATEUR

Steun DNO als
OperaDonateur en
draag bij aan opera
van wereldniveau!

Operadonateurs zijn voor ons onmisbaar, zij helpen ons om voorstellingen van topkwaliteit te blijven creëren, produceren en presenteren. Zou u een gift willen overwegen? Als dank voor uw steun betrekken wij u persoonlijk bij De Nationale Opera, vóór en achter de schermen.

De Nationale Opera heeft als culturele instelling de ANBI-status. Daardoor kunnen we donaties en erfenissen vrij van schenk- en erfbelasting ontvangen. Dat betekent dat uw gift volledig ten

Wat kost het u netto per jaar als u donateur van De Nationale Opera wordt?

U betaalt per jaar bruto (periodieke gift, 5 jaar)	Na aftrek voor de inkomstenbelasting kost dit u per jaar netto (i.v.m. Geefwet, tot en met 2017)*		
	42%	52%	
OperaFan	€ 500	€ 237,50	€ 175
OperaLiefhebber	€ 1.000	€ 475	€ 350
OperaBewonderaar	€ 5.000	€ 2.375	€ 1.750
OperaPaladijn	€ 10.000	€ 5.275	€ 4.150

* Na 2017 blijven giften aftrekbaar, maar waarschijnlijk voor 100% i.p.v. 125%; de wetgever moet zich hier nog over uitspreken.

goede komt aan de kunst en cultuur. Afhankelijk van uw inkomstenbelasting kunt u dankzij de Geefwet al donateur worden voor (netto) nog geen € 15 per maand.

Meer weten over schenken aan DNO?
Wilt u meer weten over schenken aan

De Nationale Opera en andere mogelijkheden dan hierboven genoemd, neemt u dan contact op met Eline Danker via steun@operaballet.nl of per telefoon +31 (0)20 551 8836, of vraag de donateursbrochure aan op operaballet.nl/operadonateurs.

Ook droomduo Juan Diego Flórez en Pretty Yende

Aria's en duetten van o.a. Donizetti, Gounod en Bellini

Het Gelders Orkest o.l.v. Christopher Franklin

Foto: Josef Gallauer (Decca)

Alles klinkt mooier in
Het Concertgebouw

Foto: Kim Fox

19 mei
Bestel nu
kaarten

WINKELAANBIEDINGEN

LULU

DVD – €24,95

Componist
Alban Berg
Dirigent
Michael Boder
Solisten
Patricia Petibon
Julia Juon
Ashley Holland

Orkest
Symphony
Orchestra of the
Gran Teatro del Liceu
Regisseur
Olivier Py
Label
DGG

BENVENUTO CELLINI

DVD – €39,95

Componist
Hector Berlioz
Dirigent
Valery Gergiev
Solisten
Burkhard Fritz
Maija Kovalevska
Laurent Naouri

Orkest & koor
Wiener Philhar-
moniker & Konzert-
vereinigung Weiner
Staatsopernchor
Regisseur
Philipp Stöltz
Label
Naxos

COOL BRITANNIA

DVD – €29,95

Chroma
(uit: *Three Ballets*)
Gezelschap
The Royal Ballet
Solisten
Federico Bonelli
Ricardo Cervera
Tamara Rojo

Choreograaf
Wayne McGregor
Orkest
Orchestra of the
Royal Opera House
Dirigent
Daniel Capps
Label
Opus Arte

LULU

CD – €29,95

Componist
Alban Berg
Dirigent
Pierre Boulez
Solisten
Teresa Stratas
Yvonne Minton

Orkest & koor
Orchestre de l'Opéra
de Paris
Label
DGG

BENVENUTO CELLINI

CD – €24,95

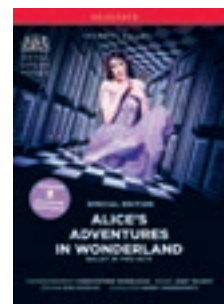

Componist
Hector Berlioz
Dirigent
Sir Colin Davis
Solisten
Gregory Kunde
Laura Claycomb
Darren Jeffery

Orkest & koor
London Symphony
Chorus & London
Symphony Orchestra
Label
LSO

ALICE'S ADVENTURES IN WONDERLAND

CD – €34,95

Gezelschap
The Royal Ballet
Solisten
Lauren Cuthbertson,
Edward Watson,
Zenaida Yanowsky
Choreograaf
Christopher Wheeldon

Orkest
Orchestra of
The Royal Opera
House
Dirigent
Barry Wordsworth
Label
Opus Arte

Verklaar uw liefde aan De Nationale Opera en word Vriend!

Bent u operaliefhebber? Wilt u meer weten over opera en de producties van DNO? Draagt u DNO een warm hart toe? Word dan lid van de Vereniging Vrienden van De Nationale Opera. Als Vriend kunt u profiteren van het Vriendenabonnement, het Vriendenbulletin, exclusieve repetities, operareizen, filmavonden en lezingen. Bovendien steunt u De Nationale Opera! Kijk voor meer informatie op onze website: www.vrienden.dno.nl

Ben je jonger dan 30 jaar?

Word dan lid van Fidelio, de Jonge Vrienden van De Nationale Opera. Fidelio organiseert speciale activiteiten rondom voorstellingen van De Nederlandse Opera zoals borrels, exclusieve inleidingen, operacursussen en meet & greet met artiesten.

Vrienden van De Nationale Opera
Waterlooplein 22 1011 PG Amsterdam
Telefoon (020) 551 8282
e-mail operavrienden@operaballet.nl

Nieuwe sterren worden ontdekt op het
 Belvédère Operaconcours
Amsterdam 2015

Wallstreet van de Opera

Vorronden

29 & 30 juni

1 & 2 juli

De Kleine Komodie

Finale

Zaterdag 4 juli

Nationale Opera & Ballet

foto: Swirickels van Hees

kaartverkoop www.belvedereamsterdam.com

COLOFON

Odeon is het Oudgriekse woord voor een aan muziek en poëzie gewijd gebouw. In de 16de eeuw ontstond uit de combinatie van muziek en poëzie het genre opera, in de 20ste eeuw het muziektheater zoals wij dat vandaag de dag trachten vorm te geven.

Odeon

Magazine van De Nationale Opera

Nummer 97, april - juli 2015

ISBN: 0926-0684

Oplage 25.000 exemplaren

Uitgave van de afdeling Marketing,

Communicatie en Verkoop van

Nationale Opera & Ballet

Waterlooplein 22, 1011 PG Amsterdam.

Telefoon 020 551 8117

E-mail info@operaballet.nl

Advertenties a.daly@operaballet.nl

Abonnementen 020 625 5455

Internet operaballet.nl

Odeon is gratis verkrijgbaar in
Nationale Opera & Ballet.

Hoofdredactie

Sandra Eikelenboom

Eindredactie

Margriet Prinssen

Janna Reinsma

Fotografie

Cover, p.4, 14, 28, 36: Petrovsky&Ramone;

p.7: Benjamin Ealovega; p.8, 12-13: © ENO

Richard Hubert Smith; p.10: Alan Amato;

p.15: Manu Theobald; p.16, 23: decorontwerpen

Lulu van Sabine Theunissen; p.18: BALU

Photography; p.20: Marc Shoul; p.24 William

Kentridge: videostill uit *More Sweetly Play the*

Dance, 2015 (video projectie op 8 schermen,

kleur, geluid); p.25: Felix Broede; p.26: Monika

Rittershaus; p.29: Patrick Wamsganz; p.30:

Vipasana Samadhi Roy; p.32: Patrick Berger;

p.35, 38, 39: Hans van den Bogaard.

Basisontwerp

Lesley Moore

Opmaak

Bibi de Bruijn

Productie

Sander van der Duin

Druk

Habo DaCosta

Rechthebbers die menen aan deze uitgave aanspraken te kunnen ontlenen, wordt verzocht contact op te nemen met de uitgever. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

ALGEMENE INFORMATIE

Ticketverkoop

Drie maanden vóór de première gaan de voorstellingen in de verkoop. U kunt tickets kopen:

- online via operaballet.nl;
- bij de kassa van Nationale Opera & Ballet
Amstel 3, Amsterdam, 020 6255 455.
Openingstijden: maandag t/m vrijdag
12.00-18.00 uur of aanvang voorstelling;
zaterdag, zon- en feestdagen 12.00-15.00 uur
of aanvang voorstelling; zon- en feestdagen
zonder voorstelling gesloten.

Variabele prijzen

Bij alle voorstellingen hanteren we een systeem van oplopende toegangsprijzen. Naarmate de premièredatum dichterbij komt, kan de toegangsprijs stijgen.

Uitverkocht?

Bij uitverkochte voorstellingen kunt u vanaf een uur vóór aanvang een volgnummer afhalen bij de kassa. Vanaf een halfuur vóór aanvang worden niet-afgehaalde tickets te koop aangeboden. Per volgnummer kunt u maximaal twee tickets voor de betreffende voorstelling kopen.

Boventiteling

De voorstellingen van De Nationale Opera worden doorgaans Nederlands en Engels boventiteld. Plaatsen in de 5de en 7de rang in Nationale Opera & Ballet bieden echter geen zicht op de boventiteling.

Inleidingen

Alle voorstellingen worden voorafgegaan door een gratis inleiding. Aanvang: 45 minuten voor aanvang van de voorstelling. Lengte: 30 minuten.

Openbaar vervoer

Vanaf Amsterdam Centraal Station of Amsterdam Amstel brengen metro's 53 en 54 en sneltram 51 u naar het Waterlooplein. Tram 9 gaat vanaf het CS rechtstreeks naar Nationale Opera & Ballet.

Parkeren bij Nationale Opera & Ballet

Parkeerruimte in de nabijheid van Nationale Opera & Ballet is schaars, zeker 's avonds. Het vinden van een parkeerplaats kan tijdrovend zijn. Houd er rekening mee dat na aanvang van de voorstelling geen toegang meer tot de voorstelling kan worden verleend. ParkKing Waterlooplein biedt bezoekers van Nationale Opera & Ballet korting: als u uw uitrijkaart aan de garderobe laat stempelen, krijgt u 25% reductie.

Abonnementhouders van De Nationale Opera krijgen *Odeon* gratis thuisgestuurd. Wilt u *Odeon* ook ontvangen? Voor € 15 ontvangt u alle vier nummers van het betreffende seizoen thuis. Losse nummers kosten € 4 incl. porto per stuk. Geef uw naam, adres, postcode en woonplaats op per (brief)kaart, e-mail of telefonisch. Zie linksboven.

STUDENTENKORTING BIJ NATIONALE OPERA & BALLET

Als student beleef je bij Nationale Opera & Ballet al een voorstelling voor slechts € 15. Ongeacht welke rang je bestelt. En vanaf dit seizoen wordt het nog makkelijker om naar een voorstelling te gaan. Bestel elke dag vanaf 13.00 uur je tickets gewoon online via onze site.

Nationale Opera & Ballet is een van de beste plekken ter wereld om opera en ballet te zien. In het theater in hartje Amsterdam zie in het nieuwe seizoen grote klassiekers als *Don Giovanni* en *Notenkraker en Muizenkoning*, en verrassend nieuw werk van onder anderen choreograaf Ted Brandsen of de opera *Only the Sound Remains* geregisseerd door Peter Sellars.

Kijk voor meer informatie op:
operaballet.nl/studenten

50
DE
NATIONALE
OPERA
JAAR

SEIZOEN
2015 – 2016

DER
ROSENKAVALIER

Richard Strauss

5 – 30 september 2015

—

IL TROVATORE

Giuseppe Verdi

8 oktober – 1 november 2015

—

OPERA GALA

6 november 2015

—

DIALOGUES
DES CARMÉLITES

Francis Poulenc

7 – 29 november 2015

HÄNSEL
UND GRETEL

Engelbert Humperdinck

3 – 29 december 2015

—

ARIODANTE

Georg Friedrich Händel

17 januari – 3 februari 2016

—

CHOVANSJTSJINA

Modest Moesorgski

27 februari – 20 maart 2016

—

OPERA FORWARD

15 – 25 maart 2016

ONLY THE
SOUND REMAINS

Kaija Saariaho

15 – 29 maart 2016

—

ROMÉO
& JULIETTE

Hector Berlioz

15 april – 1 mei 2016

—

DON GIOVANNI

Wolfgang Amadeus Mozart

7 – 29 mei 2016

—

PIQUE DAME

Pjotr Ilitsj Tsjajkovski

9 juni – 3 juli 2016

